PUBLICACIÓ PER A LA GENT
CULTURALMENT ACTIVA

Via fora!!

20

TARDOR 1988

en llaç

ENHAVO

3 10.522.140 Km.²
4 KIU TIMAS LA KOMPUTILON? - 40 PUPOJ.
5 LA KATALUNA LINGVO EL EKSTERE.
6 SINGULARA KAJ NE SUFIĈE KONATA ASPEKTO DE LA JUĜO PRI LA TOKSA SINDROMO.
13 LA TEKNOLOGIA CENTRALIZISMO (i 2).
19 SPIRITECO KAJ CIVILIZA ŜANĜO.
23 KONVERSACIO KUN ISABEL - CLARA SIMÓ
27 LA MOVADO PRI KONSCIENCOBĴETADO.
30 "BIO - GARDEN", ĈIO POR LA ĜARDENISTIKO KAJ EKOLOGIA MEDIO.
33 TEKNOLOGIAJ PRIPENSOJ.

CONTENTS

3 10.523.140 Km.²
4 WHO IS AFRAID OF COMPUTERS? - 40 PUPPETS.
5 THE CATALAN LANGUAGE FROM OUT.
6 A SINGULAR AND NOT ENOUGH WELL ASPECT ABOUT TOXIC SYNDROME TRIAL.
13 THE TECHNOCENTRISM(i 2).
19 SPIRITUALITY AND CIVILIZATORY.
23 CONVERSATION WITH ISABEL - CLARA SIMÓ.
27 THE CONSCIENCE OBJECTION MOVEMENT.
30 "BIO - GARDEN", ALL FOR GARDENING AND ECOLOGICAL HABITAT.
33 TECHNOLOGICAL REFLECTIONS.

NOTES: a l'anterior VIA FORA! Núm 19 a la secció de l' I..., en l'article d'en Lluís Maria Xirinachs, a la línia 13 de la segona columna havia de dir" Dit tot això, què és no violència?...".
El articles de la secció Reus, París i Londres, sobre Cajamarca i I.D.O.C. hem de dir-vos que han estat traduïts de la revista Suïssa IFDA DOSSIER.

VIA FORA! Nº 20. Tardor del 1988. Publicació per a la gent culturalment activa. Podeu reproduir-ne qualsevol part, però us agrairem que en féssiu constar la procedència. En aquest número han col·laborat l'Associació Catalana d'Esperanto, i l'Alba Bonastre, en les traduccions i en Carles Molins d'Infografia Selecta en la fotocomposició. ENLLAÇ no s'identifica necessàriament amb els articles que van signats pels seus autors. Edita: ASSOCIACIÓ ENLLAÇ. Apartat de Correus 85, 08291 RIPOLLET (el Vallès Occidental). Telèfon: 692 51 83. I també amb seu al C.P.C.P, Turó dels Pujols, 08739 Guardiola de Font-rubí (l'Alt Penedès), telèfon 897 43 05. Imprès als Països Catalans per Servei de Secretaria (El Prat de Llobregat). A.L.B. 13.925/1984.

10.522.140 Km²

És de suposar que avui en dia ningú mínimament intel·ligent i quiti de prejudicis i punyetes no considera el nacionalisme com un conjunt d'idees i sentiments arcaics, anacrònics ni, fins i tot, reaccionaris. De fet, i per desgràcia, excepte quan s'apel·la al nacionalisme per tal de justificar afanys imperialistes, racistes o de semblant mena, les lluites nacionalistes tenen vigència i prou motius per existir.

Sense marxar d'Europa ni remuntant-nos gaire en el temps, veiem com les unitats geopolítiques mitjançant les quals s'ha estructurat el subcontinent han variat força, com les "immutables" fronteres han sofert un moviment quasi constant en funció de les estratègies i dels equilibris de cada moment. Així, les zones d'interès econòmics, les àrees d'expansió ideològica, etc, junt amb la presència constant de l'exèrcit, han configurat l'organització territorial europea amb molta més intensitat que les comunitats nacionals. D'una manera molt simple però molt eloqüent, podríem dir que els moviments d'alliberament nacional tenen com a raó de ser "arreglar el mapa", no necessàriament amb noves fronteres, però sí imprescindiblement sense les actuals. Ara bé, malament rai si aquests s'exhaureixen en un projecte estrictament geopolític.

Fa un moment comentàvem les estratègies que conformen la imatge europea. Doncs bé, és prou conegut el model d'Europa que el poder (en les seves manifestacions vàries) ha projectat i està duent a terme: l'OTAN, l'Acta Única, l'Europa Unida. En què consisteix, però aquesta unitat? a quin preu, no només per a les persones sinó també per als pobles? Podem jugar-hi, fluix o fort? En tot cas, malgrat tenir tots els trumfos a la mà no és pas l'únic model desitjable ni possible. Quan això, ja fa anys que s'estan dissenyant "alternatives" a l'Europa de la CEE (per entendre'ns). Per posar un exemple ben proper a nosaltres, tenim l'elaboració per part del CIEMEN del projecte anomenat de l'Europa de les Nacions en un intent d'harmonitzar les arrels nacionals amb llur desenvolupament i amb la llibertat de les persones i dels pobles.

I precisament ara, enmig d'aquest panorama, apareix un fenomen prou notable: els moviments nacionalistes de l'est europeu. Tot i llur heterogeneïtat (de les repúbliques bàltiques al cas servi, fent marrada pel Caucas), i malgrat algun cas més aviat fosc, ens fan adonar que: (a) l'oest europeu no és necessàriament on la consciència nacional està més desenvolupada i que (b) Europa no acaba a Àustria, sinó que s'estèn molts més quilòmetres cap a l'oest. Acceptar la divisió est/oest en qualsevol projecte europeu "alternatiu" és caure en el joc del poder i assegurar-ne la batacada.

Davant d'això, tot disseny d'una Europa respectuosa alhora amb les persones i els pobles que l'integren i amb la resta del món, ha de partir de la globalitat en dos aspectes:

—Contemplar Europa com un tot que s'estèn des de l'Atlàntic fins als Urals i des de l'Àrtic fins als tres mars.

—Contemplar els grans temes de les relacions socials, com ara les unitats nacionals, l'equilibri territorial, l'economia, els recursos energètics, l'estructuració política..., i, per què no? una espiritualitat característica per aquest racó del món tan petit però que pot ser encara tan bell i sa.

GUILLÉN, Santiago
QUI NO TÉ POR DE L'ORDINADOR?
Editorial Columna
Barcelona, octubre del 1988, 128 pàg.

El llibre, com el mateix títol ens indica, barreja sentiments amb tècnica, desvetlla pors i, tanmateix amaneix la situació actual amb anècdotes que fan entenedor el boom de l'ordinador.
Qui no té por de l'ordinador? no és guia per iniciar-se en aquest món, ni és una obra que ens porti a aprofundir en el tema, tampoc ens recomana quin és el millor ordinador del mercat, però sí que és com una petita llum, en una foscor que estem recorrent a les palpentes i moltes vegades per la vorera equivocada. Aquí podríem parlar de temse com el consum; la cursa per atrapar la tecnologia, l'impacte cultural, l'escola que l'incorpora i no sap com, l'empresa que ja fa anys que el fa servir com a solució ràpida per portar els comptes, sense saber si és la millor aplicació d'aquestes màquines, etc.
El llibre es conforma de capítols varis, tots ells suggerents, amb un llenguatge entenedor i sense tecnicismes. L'autor fa un esforç per apropar-nos al món de la informàtica, al seu món; aquest és un tema que domina: coneix la preocupació de la gent, la de l'empresa, els metges, els mestres, els músics, els arquitectes, les associacions. Santiago Guillén, resumint ens ve a dir el següent: "La qüestió ja no és com aprendre alguns temes informàtics que aviat passaran de moda, sinó com aprendre a navegar en aquest mar desconegut, obert i ple d'aventura". ➜

CUXART, Montserrat
GASCON, Alícia
40 NINOTS
Instruments GUIX, núm. 5
Barcelona, setembre del 1988, 96 pàg.

INSTRUMENTS DE GUIX, ens proposa en aquest número 5 una guia per a la confecció de 40 ninots, marionetes, capgrossos, gegants i elements festius, de la mà de la Montserrat Cuxart, l'Alícia Gascon i Xerrac Taller d'Expressió.
Per la construcció d'un ninot es poden fer servir diferents materials i moltes tècniques plàstiques.
El llibre ens parla d'actituds, d'elaboració d'un projecte, de realitzacions individuals o col·lectives...
Tenim amb aquesta obra un manual molt útil ple de consells i de recomanacions, molt pensat per les escoles però no únicament diríem nosaltres: també associacions, esplais, grups i pobles o barris amb ganes d'organitzar-se llurs propis elements de festa. El trobareu suggerent, les variants són moltes, però la proposta és de 40 ninots.

Però les persones hem de tenir una actitud adulta, clara i conseqüent, perquè si no modifiquem les rutines actuals, les tecnologies podran ser instruments de dominació contra nosaltres mateixos, com ja s'ha viscut en altres èpoques històriques amb altres tecnologies.

LA LLENGUA CATALANA DES DE FORA

Francesc Ferrer i Gironés

En un treball sobre "Els intel·lectuals espanyols i la llengua catalana" havia pogut demostrar que la follia opressora contra la nostra llengua feta per tota mena de polítics, de dretes i d'esquerres, de liberals i conservadors, de monàrquics i republicans, d'absolutistes o constitucionals, etc. també ha estat una constant entre els intel·lectuals espanyols que han servit de tapadora al genocidi programat políticament.

Aquest any de 1988, ha tornat a repetir-se el mateix panorama, sense cap possibilitat que pugui imperar al respecte, ni la defensa, que proclama la Constitució al nostre idioma, i gairebé diria, que els intel·lectuals han agafat el relleu als polítics, atès que amb els arguments i disbarats que han escrit contra el català han anat justificant i exculpant la política glotofàgica governamental.

Recordo a José Luis de Vilallonga, al suplement d'*El País*, que tot i ser l'hereu del Baró de Maldà, recunciava a parlar en català i que considerava més útil l'anglès, l'italià, i el francès. Després va ser Javier Marías, que com bon fill del seu pare, va intentar enfrontar Barcelona contra Catalunya, perquè la seva Barcelona parlava castellà.

Més endavant apareix Pedro Laín Entralgo i arriba a predicar el *bilingüismo*, el qual només recomana als catalans, però que no se l'aplica per ell mateix, on arriba a dir: *"Formarse idiomaticamente y culturalmente sólo en catalán no arraigaria más a los catalanes en su tierra..."*

En aquest ambient, sorgeix la veu d'un deixeble de Menéndez Pidal l'actual director de la Real Academia, Rafael Lapesa, i diu que els immigrants a Catalunya *"se ven sometidos a una presión social"* per aprendre el català, i nega que *"el uso del castellano haya sido jamás impuesto"*.

Però, es veu que José Luis de Vilallonga encara no havia assolit la seva fita, i per l'agost torna a dir mentides afirmant que els estudiants forasters les passen morades a Catalunya *"por ser la lengua catalana la única que está permitida utilitzar en los centros docentes"*.

De tota aquesta conxorxa organitzada, només una veu ha sorgit de les tenebres polítiques espanyoles. Ha estat la del neuròleg comunista Carlos Castilla del Pino, el qual per primera vegada des del 1714 un intel·lectual castellà assegura que als catalans no se'ls hauria d'obligar a parlar en castellà, i que això va contra la Constitució atès que és una discriminació per raó de llengua.

Però encara no s'ha acabat la llista. L'intel·lectual espanyol, i actualment Ministre de Cultura, Jorge Semprún, a París publica que a *"Barcelona est une ville oú tout le monde parle espagnol, autant qu'à Madrid"*. D'aquesta forma, a través de la llengua, volen continuar mantenint la seva posició dominadora i colonial.

Tots aquests intel·lectuals que he citat es declararen anti-franquistes i tots són autènticament demòcrates i constitucionals. Ara bé, els catalans cal que ho tinguem ben clar. La diferència entre els franquistes i els demòcrates, pel que fa a la llengua és ben irrisòria, atès que tots (llevat d'una excepció) pensen que els catalans hauríem d'escriure i parlar en castellà, per arribar més endavant a també pensar-hi i així ens tindrien ben homogeneizats, arranats i anivellats. Els espanyols poden ser diferents en les seves ideologies polítiques, però pel que fa a la llengua catalana, pràcticament tots pensen que cal eliminar-la, i com a màxim tenir-la etnogràficament per a la poesia i altres quefers domèstics. I és que la majoria dels actuals polítics i intel·lectuals espanyols han estudiat en els llibres de text que va autoritzar el General Franco.

Francesc Ferrer i Gironés
Senador, col·laborador d'Enllaç i destacat lluitador per la qüestió lingüística. Autor de diferents llibres i treballs sobre el tema.

UN ASPECTE SINGULAR I NO PROU CONEGUT DEL JUDICI DE LA SÍNDROME TÒXICA

Marc Viader

El dillluns, 30 de març de 1987, van començar les sessions orals del judici amb més grans dimensions, dins de la història judicial espanyola d'ençà el dictat del primer Codi Penal. Faig referència, òbviament, a l'anomenat judici de la malaltia de la síndrome tòxica. La sentència és probable que no hagi estat encara dictada quan aquest article sigui publicat.

El dia 6 de juny de 1988 els advocats defensors dels acusats iniciaven el torn dels informes orals finals; el nombre d'ells superava els trenta.

Entre les dues dates esmentades s'ompliren per escrit, provinents de les corresponents cintes de gravació, un total de 26.498 folis, sense tenir en compte els milers del sumari o de la fase anterior al judici. Totes les sessions foren filmades en video.

El local habitual permetia seguir el curs de l'acte a un nombre dels ciutadans superior a qualsevol dels altres judicis esdevinguts a Espanya; les TV, ràdios i d'altres mitjans de comunicació gaudien de llocs i sales de premsa que facilitaven llur tasca informativa.

Però tota aquesta magnitud, restava insignificant davant les xifres que el Ministeri Fiscal esmentava a les seves conclusions definitives del dia 18 d'abril de 1988: fins aleshores 605 morts i 22.654 malalts.

Enmig del gran drama viscut per tantes famílies i l'atenció més o menys encertada dels mitjans de comunicació, un tema ha restat amagat malgrat la seva importància real dins la relativa petita extensió en el judici:

L'habitual utilització de colorants per determinats industrials del comerç de l'alimentació; llur toxicitat i possibles conseqüències per a la salut humana fou el motiu de desenvolupament d'importants sessions de la vista pública.

Per ésser més precisos ens limitarem a un d'aquests colorants: el científicament dit "Para-amino-azo-benzè".

Fins el moment de pràctica de la pericial d'aquest producte, pocs havien vist les conseqüències que dins i fora del procés judicial podrien fer les concrecions dels toxicòlegs, srs. Casanovas, Repetto, Rodríguez-Farré i Tena.

Sobretot si es conjuntaven amb situacions de fet d'alguns fabricants que utilitzaven el comunament conegut *amarillo a la grasa*, per obtenir una fàcil coloració d'olis venuts com a purs d'oliva, mentre en realitat eren barreges. I més encara si es tenia en compte que aquestes pràctiques feien palesa una sola cara de la moneda de l'adulteració alimentària a Espanya, mitjançant additius prohibits i tòxics per a la salut.

D'aquí, doncs, la importància de què la sentència també decideixi el que cal en Dret sobre això dels colorants detectats. Serà un precedent que podrà tenir en compte el ciutadà comú i els que sense escrúpols fan conductes tan reprobables.

La concreció de totes les coses dites per aquells toxicòlegs ompliria un espai més gran del que tenim.

El dia 28 de juliol de 1987 tots d'acord, els perits srs. Casanovas, Repetto i Tena, respectivament adscrits als instituts de toxicologia de Barcelona, Sevilla i Madrid, van exposar a preguntes d'aquest acusador ("A-4"), entre d'altres punts d'interès els següents:

—L'anomenat vulgarment *amarillo a la grasa* o tècnicament "para-amino-azo-benzè" és un producte químic descobert com cancerigen en la segona dècada del present segle, mitjançant tasques dutes a terme per investigadors japonesos.

—La seva funció com colorant i possible utilitat en les pintures no alllunyen la seva perillositat, fins al punt de que "lògicament una indústria de productes alimentaris que tingués un envàs d'aquest colorant d'azobenzè podria ser punible".

—És "un risc gran pels consumidors, si absorveixen reiteradament un aliment contaminat amb això".

—"Donades les característiques del producte, en repetides dosis, pot produir lesions canceroses".

—La recomanació toxicològica és en tot cas evitar total i absolutament la ingestió de l'esmentat cancerigen.
—Pel càncer no és possible establir una dosi mínima d'ingestió del producte, per sota de la qual no hi hagi risc de que apareixi. Quan més gran sigui el temps de contacte amb el tòxic més gran és el risc.
El 29 de juliol de 1987 el lletrat defensor "D-5" va rebre rotundes respostes del Dr. Rodríguez-Farré, plenament coincidents amb el que ha havia dit a preguntes de l'acusació. Aquest eminent toxicòleg català va exposar literalment: "En una situació on no es coneix la quantitat d'una substància determinada que és reconegudament tòxica, encara que sigui molt petita, en el dubte, sempre cal tenir en compte que no es pot descartar la possibilitat d'un risc..."

"EL PODER CANCERIGEN D'UNA SUBSTÀNCIA ÉS UNA MODALITAT DE TOXICITAT I EN QUALSEVOL AVALUACIÓ ES CONSIDERA COM A TAL"

L'Instituto Nacional de Toxicologia amb data 21 d'octubre de 1987 va emetre informe insistint en el fet que "el concepte de dosi letal 50 referit al 4-amino-azo-benzè no és aplicable a l'espècie humana". Això coincidia amb el que ja havia dit el Dr. Casanovas amb l'expressió dosi mínima".
Aquest és el redactat abans de la reforma de l'any 1983 de l'article 346 del Codi Penal: "El que con cualquier mezcla nociva a la salud, alterare las bebidas o comestibles destinados al consumo público, vendiere géneros corrompidos, fabricare o vendiere objetos cuyo uso sea nocivo a la salud, será castigado con las penas de prisión..."
És evident doncs la transcendència de tot això analitzat també en el judici esmentat. No només pel grup dels acusats dit "de los colorantes", sinó que també per a la ciutadania en general. Lògicament la sentència pot tenir unes conseqüències més enllà del que preferentment han difós la majoria dels mitjans de comunicació.
La utilització del colorant era quelcom tan extès, com que en el judici fou localitzat en diferents indùstries geogràficament separades i comercialment independents; en concret, fins olis envasats i venuts a l'Aragó, Cantàbria, Euzkadi i els Països Catalans.
La ignorància sobre quantes persones de les que van ingerir olis amb aquell colorant cancerigen hauran mort o moriran de càncer, no equival a la inexistència de les morts.
El risc més gran està en el fet de consumir habitualment el producte cancerigen i en els

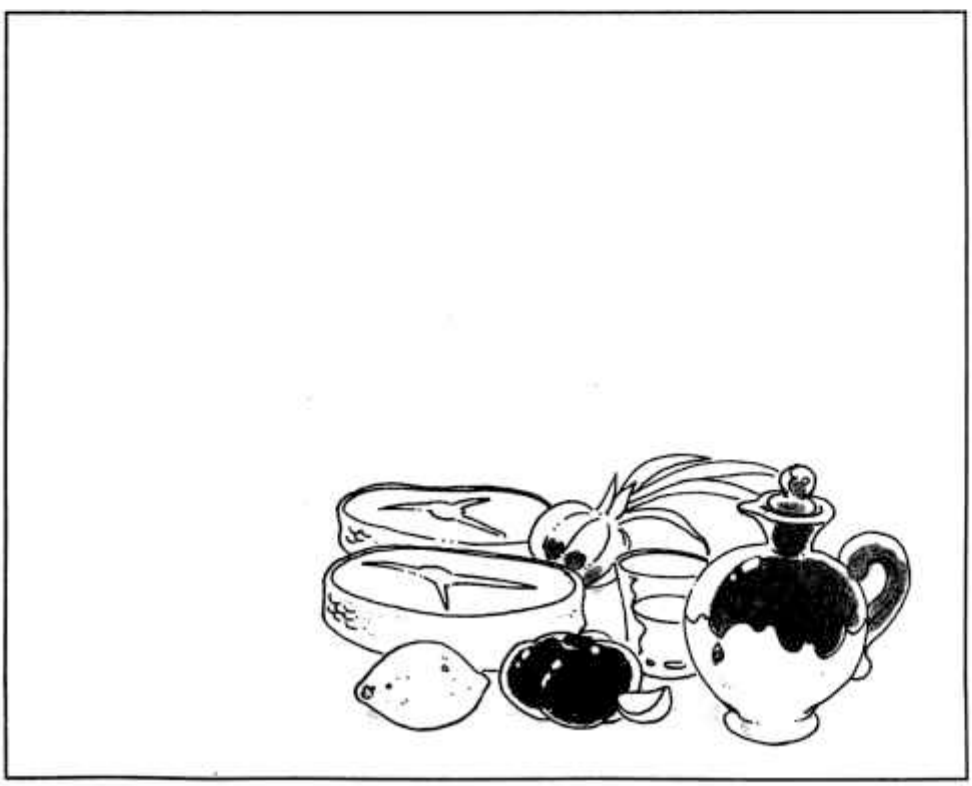

seus efectes acumulatius en el temps, per damunt de la quantificació d'ingestió en cada vegada. I això pot esdevenir en addicionar als aliments aquests productes cancerígens, tant per l'actuació humana directa com per la indirecta de la contaminació.

Si tot això hauria de ser quelcom assumit per tothom, per decidir-nos a accions concretes i majoritàries, mai serà inútil, posem de relleu que mitjançant el judici comentat, científics d'indubtable ciència van ratificar en alta veu aquestes importants afirmacions.

En el seu moment espero poder comentar la sentència que es dicti. Mentre, em resta posar entre cometes quelcom que vaig dir a l'informe oral com a acusador: *"...nos producen una sensación de rechazo esos comentarios de quienes creen que el tema de la adulteración es crónico e irrefrenable.. .En una sociedad que pretende desterrar la tortura, lo menos que asimismo puede exigírsele a esta sociedad, es que se percate de que también es terrible tortura física y moral para un ser humano estar aquejado de mortal cáncer. Pregúnteselo a las personas que tengan familiares que lo hayan padecido. Su estadística no cesa de aumentar, a causa de tan, dígase contaminación o adulteración, que de ningún modo son el precio del progreso, sino el de unos intereses egoistas de unos pocos frente a la mayoría"* .

Marc Viader , membre de l'organització polítca ecopacifista ELS VERDS i un dels advocats de l'acusació popular al judici de la síndrome tòxica.

EUROCENTRISME I POLÌTICA (i 2)

Samir Amin

Reproduïm la segona i última part de l'article de Samir Amin: "EUROCENTRISME I POLÍTICA" que va ser publicat en el número 65 de la revista IFDA DOSSIER. Si en la primera part tractava les conseqüències polítiques de l'eurocentrisme, en aquesta segona part s'analitza les actuals relacions entre l'estat d'Israel i Palestina a la llum del fenomen eurocèntric.

EL SIONISME I LA QÜESTIÓ PALESTINA

L'expulsió del poble palestí del seu país i la colonització d'aquest pels estrangers són, als ulls dels palestins, dels altres àrabs i del conjunt d'opinions populars del món afroasiàtic, l'expressió d'un fenomen banal i ben conegut: l'expansió europea, el perill blanc en acció. El fet que, en aquest cas, el colonitzador sigui de confessió israeliana no té cap importància. Si fóra "ari" o pretengués ser-ho, com és el cas de Sud-àfrica, no canviara gens la sort reservada als palestins: l'èxode o l'extermini, la submissió de la minoria la presència de la qual és considerada tolerable pel colonitzador europeu. Les extraordinàries mostres de simpatia que ha rebut la colonització israeliana en el conjunt de l'opinió occidental és actualment una de les expressions més fortes de la solidaritat eurocèntrica. Això és degut a que els israelians són europeus per cultura i per costums, reconeguts com a tals pels altres europeus i, per tant, es beneficien d'un dret reservat: el d'exterminar qualsevol poble no europeu que generi llur propi projecte. El fet que en aquest cas la meitat de la població jueva d'Israel hagi vingut dels països àrabs, principalment del nord d'Àfrica, no modifica pas la europeïtat del projecte. No només el sionisme és el producte d'un moviment propi del judaisme europeu (sense cap ressò entre els jueus àrabs abans del 1948), no només els jueus del Nord d'Àfrica estaven en procés d'occidentalització (el poder colonial francès els n'havia donat l'oportunitat), sinó que l'europeïtat d'Israel es realitza a través del sistema de valors dominant i de la supremacia efectiva dels asquenasites d'origen europeu sobre els sefardites orientals. No cal dir que aquest extraordinari suport incondicional al sionisme és responsable en gran mesura de les reaccions violentes de rebuig de l'Occident per part dels pobles àrabs, i inclús comporta a vegades actituds extremistes poc racionals (com els actes de terrorisme).

La puixança amb la qual s'expressa aquesta solidaritat europea fonamental es veu reforçada per dos factors suplementaris: d'una part, la coincidència amb l'estratègia de l'imperialisme en la regió; de l'altra, l'explotació que el sionisme fa de l'antisemitisme.

En l'origen de l'estratègia de l'imperialisme europeu en la regió trobem la precoç presa de consciència del "perill blanc" per part d'Egipte i, com a resposta a això, la voluntat d'Europa de posar en marxa tots els mitjans al seu abast per tal d'impedir la renaixença d'aquest país. L'imperi turc va ser considerat per Europa, amb tota la raó, com un temible perill davant la seva gran expansió dels segles XV al XVII.. Però feliçment per als europeus, el reflux —precedint-ne la decadència— s'inicià a partir del segle XVIII. Tanmateix, a partir d'aquest moment, Alí Bey s'adonà de les conseqüències d'aquest reflux i alimentà la idea d'una revifada àrab centrada en la vall del Nil, projecte que Mohamed Alí intentà dur a terme mitjançant la modernització d'Egipte, la realització del Machrek àrab i la conquesta de la seva autonomia enfront del poder decadent de Constantinoble. És aleshores quan la coalició europea, dirigida per la Gran Bretanya, poder hegemònic de l'època, decideix tallar d'arrell el perill d'una renaixença àrab i imposa, mitjançant el tractat de Londres (1840), el desmantellament de la indústria, l'exèrcit i el poder polític egipcis. En aquestes circumstàncies, la diplomàcia britànica imagina el projecte sionista *avant las lettre*. El 1839 (fixeu-vos bé en la data: és la de la victòria militar de

Mohamed Alí sobre els exèrcits del Soldà), la revista londinenca *The Globe*, propera a Palmerston, cap de la diplomàcia anglesa, proposa la creació d'un estat europeu a Palestina i assegurar-ne el poblament mitjançant l'organització d'una immigració jueva, cridada a constituir una guarnició permanent pròxima a Suez, isolant el Machrek sirio-iraquià de la vall del Nil. Això passava quaranta anys abans de constituir-se el moviment sionista a Europa oriental.[6]

Menys d'un segle després, la diplomàcia britànica, des d'aleshores sobirana d'Egipte, Palestina i Irak, va instal·lar el fogar nacional jueu en el territori el mandat del qual s'havia fet rebre de la Societat de Nacions. Vint anys després, el repte israelià prenia el relleu del reflux dels colonialistes britànics i francesos, aquests últims embrancats en la guerra d'Algèria. Avui dia se sap que la guerra del 1967 va ser decidida el 1965 pels Estats Units per fer caure Nasser. Mentrestant, el petroli àrab i el conflicte Oest-Est havien donat una nova dimensió a l'estratègia d'Occident a la regió, i els Estas Units, com a poder hegemònic, va prendre la direcció de les operacions. Així, doncs, aquest repte israelià no és pas el producte d'una força exògena particular, en aquest cas el sionisme. De fet, el sionisme mai no hauiria estat capaç d'existir sense l'Imperialisme: sense el mandat britànic a Palestina, no hi hauria hagut estat israelià.

El sionisme, siguin quines siguin les raons internes a Europa (central i oriental sobretot) que n'expliquin l'aparició, ha estat posat immediatament al servei del projecte imperialista i no se n'ha separat mai, tal i com els mateixos dirigents sionistes han reconegut des de sempre. A Occident, el projecte sionista només li interessava a aquest preu, perquè creava una "força d'intervenció ràpida" —per utilitzar una expressió actual d'estratègia— instal·lada permanentment prop de Suez i del petroli. Per això cal que Israel negui obstinadament cap concessió, cap reconeixement, fins i tot parcial, del dret dels palestins, i inclús de llurs veïns àrabs, a existir en tant que nació (o nacions) autònoma. El rebuig a acceptar fronteres definides i el constant augment de les reivindicacions expansionistes (mitja Palestina, després tota sencera, el Sinaí i el Golan, el Líban del Sud, la Cisjordània), són el mitjà pel qual Israel justifica la seva raó de ser davant l'imperialisme occidental.

El factor estratègic en el qual s'inscriu l'aliança entre la colonització palestina i l'Occident, encara que sòlida (funciona des

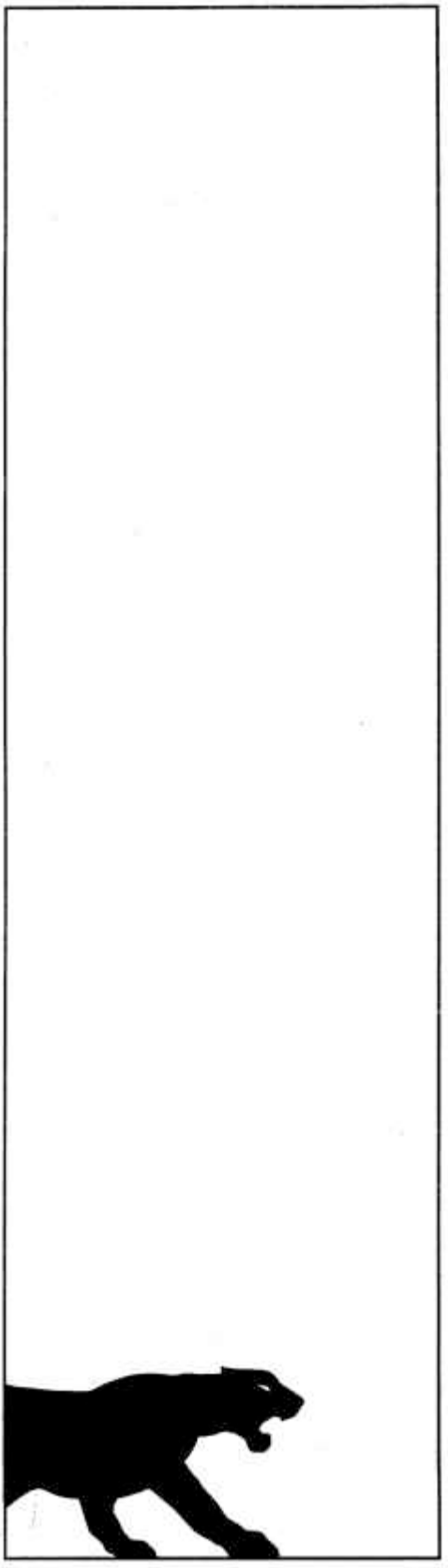

de fa un segle i mig amb successius reajustaments), comporta de totes maneres un perill a llarg termini per a Israel. El 1973, amb la primera petita victòria de l'exèrcit egipci i el problema del petroli, aquest perill es va fer patent: el d'una aliança estratègica entre l'imperialisme i les classes dirigents àrabs (sobretot les riques del petroli) que margini la utilitat de la base militar israeliana. La caiguda del sha en les condicions com va produir-se va fer recular aquest perill. Va ser fàcil convèncer Occident de què no podia comptar amb aquesta mena d'aliats, sempre amenaçats per llurs pobles, i que, en aquest sentit, l'exèrcit israelià era l'últim i el millor baluard.

Per això el sionisme intenta enfortir la seva aliança amb Occident sobre la base de la solidaritat eurocèntrica. Ja que, efectivament, el projecte de l'estat d'Israel havia de semblar rocambolesc a qualsevol persona raonable: refer les fronteres de fa dos mils anys hauria estat considerat quimèric i criminal si els avantpassats dels candidats a la colonització de Palestina, en lloc d'emigrar a Europa (i esdevenir europeus) haguessin, per exemple, emigrat a la Xina i haguessin volgut retornar a la terra de llurs avantpassats, reals o mítics. Veiem els àrabs reivindicar Espanya, que no ha estat musulmana durant més temps i en una època menys llunyana que no pas Palestina ha estat jueva? Veiem els "andalusos" —en el Magreb se segueixen anomenant així els descedents dels musulmans espanyols— exigir el retorn a la terra de llurs avantpassats i el suport incondicional de llur pretensió? Hem d'acceptar aquí el principi del *lebensraum*, és a dir, de l'espai vital, que autoritza a alguns a expulsar els altres de llur propi país, principi qualificat com a nazi en un altre lloc? Si els europeus haguessin estat seriosos en llur remordiment, haguessin instal·lat l'Estat d'Israel entre ells, a Hawmburg, per exemple.

El paral·lelisme entre la colonització de Palestina, la dels Boers a Sud-àfrica i la dels conqueridors de l'Oest americà no és pas recordat pels sionistes d'una manera casual. Inclús existeixen en l'analogia de les circumstàncies que són en l'origen de l'emigració, ocasionada per l'opressió: el Mayflower transportava a Amèrica els dissidents religiosos anglesos, els Boers recorden llurs avantpassats protestants francesos expulsats amb la revocació de l'Edicte de Nantes, talment els jueus són víctimes de l'antisemitisme europeu. Vet aquí, aquesta trista història de l'opressió —innegable— només prova que un poble oprimit pot esdevenir alhora opressor, i que no existeix "vacuna" contra el racisme. Edward Saïd ens explica com els mitjans de comunicació utilitzen els mètodes més barroers per transferir l'antisemitisme europeu sobre els àrabs. En la caricatura americana pro-sionista, és l'àrab el representant mitjançant els trets del jueu típic (el nas convex, l'esguard groller), mentre que l'israelià ho és amb els del conqueridor de l'Oest, bell com en un anunci qualsevol. També remarca que Chaim Weizman va fer, el 1918, una "descripció" dels àrabs que no és més que la pura i simple transferència de les acusacions fetes contra els jueus en els famosos Protocols dels Savis de Sió[7]. D'aquesta

manera s'ha fabricat, per la "causa", una mena de jueu "ari d'honor", de la mateixa manera que a Sud-àfrica l'home de negocis japonès ha esdevingut "blanc d'honor" (sic), la qual cosa li ha donat el dret de menjar a la taula dels "blancs d'arrel".

Tanmateix, aquesta increïble ambiguïtat els mitjans desplegats per tal d'explotar la ingenuïtat i manipular alhora el racisme antisemita latent i la solidaritat eurocèntrica, no es pot proclamar gaire alt. Així, el sionisme ha sabut conservar les simpaties de la Internacional Socialista, malgrat la seva evolució cap a posicions pròpies de la dreta racista clàssica. Un sol polític important occidental va comprendre el caràcter orgànic de la relació entre el projecte sionista i l'estratègia dels Estats Units de cara a assegurar llur hegemonia mitjançant el xantatge de la guerra freda i del perill vingut del Tercer Món. De Gaulle, que tenia l'ambició d'alliberar-ne França i Europa, ha estat víctima de la calumniosa —i estúpida, en aquest cas— acusació d'haver-se deixat endur per l'antisemitisme!

L'antisemitisme (caldria dir-ne antijudaïsme) és una qüestió exclusivament europea. Bernard Lewis ho ha demostrat abastament.[8] El jueu vist com un ésser diabòlic ("deïcida") és un producte exclusiu de la cultura occidental que els musulmans ignoren. Evidentment, no és pas que les relacions entre musulmans i jueus (i també cristians des de fa temps) hagin estat forçosament idíl·liques. No sóc tan ingenu, ja que els pobles d'Orient s'han comportat al llarg de llur història com tots els altres pobles. Però si, en aquesta circumstància "l'altre" (el jueu, per exemple, o bé el cristià) ha estat qualificat com a adversari, tant si aquest sentiment ha tingut fonament com si no, s'ha mantingut com a adversari humà, respectable inclús per la seva fe religiosa. No hi ha hagut mai antijudaïsme àrab, tot i que a Occident la idea que els àrabs serien antisemites (o se n'haurien tornat) és rebuda normalment com una evidència. Israel és vist pels àrabs com l'enemic; i realment ho és. D'altra banda, el fet —deplorable— que la majoria dels jueus d'Occident sembli acordar amb el discurs sionista, facilita, sense justificar-lo, l'error i la confusió. Per tant, és cert que en el llenguatge d'alguns àrabs "jueu" hagi esdevingut sinònim d'israelià o de sionista. Però aquesta confusió és potser diferent de la dels europeus que, martiritzats pels ocupants, confonien alemany amb nazi?

El sionisme inclús ha comportat per a Europa un fantàstic retrocés ideològic. Cinc segles de Llums i les lluites del moviment obrer havien acabat per fer acceptar que el respecte del judaïsme i la pertinença cultural i nacional indiscutible de les comunitats jueves a les nacions europees podien ésser conciliats. Aquestes comunitats ja fa temps que han demostrat tal pertinença —si això calgués— mitjançant una remarcable contribució a les idees progressistes europees. El sionisme, en ponderar la "nacionalitat jueva" i el doble vassallatge dels ciutadans israelians, s'escarrassa en esborrar aquest progrés i s'afanya a fer retornar els esperits a l'Edat Mitjana; i ja ha arribat a fer bascular cap a la dreta "l'electorat israelià" (un concepte totalment inacceptable fa unes quantes desenes d'anys a Europa). Bessó de l'antisemitisme, el sionisme s'alimenta de la renaixença d'aquest, el qual demana a crits amb tots els mitjans que pot mobilitzar a tal efecte.

Les posicions polítiques analitzades revelen que l'Occident practica sistemàticament la dita *deux poids, deux mesures*.* Els pobles no europeus no tenen el mateix dret a la no ingerència en llurs assumptes, al respecte a llur integritat territorial i inclús, simplement, a la vida, reservat només als europeus. potser per a alguns només es tracta d'una simple sèrie de coincidències de les quals he tret massa ràpid una conclusió general. Cada cas hauria de ser estudiat per ell mateix i els eventuals errors polítics explicats per llurs pròpies raons, fins i tot reconeixent-los. Al lector li pertoca decidir si aquesta interpretació és acceptable o si, al contrari, aquests fets no realcen la importància decisiva del prejudici eurocèntric.

NOTES

* **(N. del T.)**: ...és a dir, tractar diferentment accions semblants en funció de qui les realitza.

6. **Walter Laqueur**, *Histoire du sionisme* (París: Calmann Lévy, 1973), p. 58.

7. **Edward Saïd**, *L'orientalisme* (París: Le Seuil, 1980), pp. 319 i 336.

8. **Bernard Lewis**, *Sémites et antisémites* (París: Fayard, 1987).

Samir Amin

EL TECNOCENTRISME
Algunes tesis sobre tecnologia (1)

Raimon Panikkar

Feia temps que VIA FORA! volia establir algun tipus de relació amb Raimon Panikkar i d'alguna manera avui s'ha pogut concretar amb la publicació d'aquest article sobre el tecnocentrisme.
Tot i que ja ho ha estat anteriorment a QÜESTIONS DE VIDA CRISTIANA, un cop parlat i valorat amb l'autor amb el vist-i-plau de l'editor, us l'oferim perquè creiem que toca de ple el tipus de temàtica i de reflexió que acostumem a fer i a publicar.
L'article és una anàlisi de la qüestió tecnològica a nivell filosòfic i cultural i no únicament en l'aspecte pragmàtic, aspecte que solament s'analitza en la majoria de vegades quan es tracta aquest tema.
L'autor ens ofereix una visió globalitzadora i profunda del concepte de tecnologia tot intentant alhora substreure'ns de les visions exclusivament "realistes" i pragmàtiques.

Habitualment les discussions sobre tecnologia tenen lloc en el context de la cultura occidental, atès que la tecnologia és originàriament un fenomen propi de l'Occident. Però avui les seves fronteres primerenques s'han desbordat i han envaït altres indrets. La importància de la tecnologia en tot el món crea interferències interculturals de tal magnitud que no poden ser ignorades. Els problemes de la tecnologia ja no es poden enfocar només des d'un punt de vista monocultural. Les tesis que segueixen voldrien fer-nos conscients del *tecnocentrisme* d'una bona part de la cultura contemporània que està amenaçant de convertir-se en ideologia.[1]
Més que entretenir-me en judicis de valor, procuraré limitar-me a la descripció de la problemàtica. Usarè la paraula "tecnologia", no en el sentit de "ciències de la tècnica", com geologia significaria ciència de la terra, sinó com a forma abreujada de "sistema tecnològic", que expressa el conjunt tecnocràtic que comprèn la vida humana contemporània. Però no hem d'identificar la mentalitat occidental amb la tecnològica. Al contrari, perquè fins i tot entre les joves generacions es dóna avui dia a Occident una forta reacció contra el domini de la tecnologia, més forta encara que la que hi ha entre les élites d'Àfrica i d'Àsia, continents que s'hi mostren encara fascinats. El problema és tan important que només en podem donar algunes pinzellades en forma de tesis, sense poder desenvolupar-les degudament. Presentaré primer unes consideracions sobre el fet mateix de la tecnologia, abans de fer-ne una crítica des d'una perspectiva intercultural.

REFLEXIONS INTRACULTURALS

1. Hi ha una diferència essencial entre tècnica tradicional i tecnologia contemporània: mutació

Tot i que la paraula tècnica sembla referir-se a l'ordre de la *techné*, la tecnologia introdueix en la *techné* una mutació essencial. Tècnica és un art, això és, *poietiké techné*, en la qual la intel·ligència humana, s'integra en la matèria per produir un artefacte (ceràmica, música, poesia, un edifici, etc.) a fi de millorar la bellesa o el benestar de la vida humana. Cal estar inspirat no sols per fer poesia, sinó també per produir qualsevol classe d'activitat tècnica *(techné)*. La tècnica és obra de l'esperit en aquest sentit, l'activitat tècnica és una activitat humana que modifica el món material i hi

estableix una nova simbiosi amb l'Home.[2] Quan aquesta activitat s'institucionalitza passa a pertànyer als afers humans, a la cultura en general, la qual cosa consisteix a cultivar no sols la terra sinó també allò que contribueix al millorament de la vida humana.

La tecnologia, d'altra banda, sorgeix quan l'esperit, el *pneuma*, és substituït per la *ratio*, el *logos* (en el seu sentit més restringit). En la *techné*, s'hi introdueix l'aritmètica, això és un ritme (el resultat d'una *mens, mensura*), i aleshores el producte de la tècnica pot ser reproduït indefinidament quan se'n coneix la sigla numèrica. Tot artefacte té el seu propi estil i en certa manera és únic. Però la tècnica demana que una multiplicitat sigui possible. Produir uns pocs centenars d'ampolles de vi, procedents d'unes poques hectàrees de vinya amb l'aroma natural d'aquell terreny, pot ser encara un art, però hi ha un moment en què el canvi quantitatiu produeix un mutament qualitatiu. Omplir uns quants milions d'ampolles i exportar-les a tots els continents, per tal que l'operació rendeixi econòmicament és també factible, però aleshores ja no és funció de la *techné*, sinó de la tecnologia. Ha ocorregut una mutació de la qual ens hem adonat poc. Fabricar un únic automòbil en el món seria, en teoria, una creació artística, però no és factible. No és possible produir uns pocs bidons de gasolina i uns quants centenars de quilos d'acer o de cautxú per a un sol automòbil. La tènica fa ús de l'eina produïda per l'enginy de l'home; és l'eina de primer grau. La tecnologia necesita màquines especials, les eines de segon grau, que imposen a l'home les seves regles pròpies i independents. La màquina de segon grau esdevé indispensable, i l'home ha de cedir a les exigències de les seves operacions. D'altra banda, l'eina de primer grau està subordinada a l'Home. En altres indrets n'he fet l'anàlisi de les diferències.

La *techné* es realitza per mitjà d'instruments de primer grau. La tecnologia és en ella mateixa un instrument, que aviat és transforma en fi. Activitat, creativitat o fabricació, són paraules que fan referència a l'*homo faber* i que desitjo reservar per a la tècnica, mentre que labor i treball són paraules claus per al sistema tecnològic. En aquest últim cas l'home ja ha deixat de ser un artesà, i s'ha tornat un treballador; no fa obra pròpia pel benestar, no és un obrer, sinó que labora per quelcom que no sap i que possiblement no aprovaria, al preu d'un salari que li permetrà no sols de menjar sal, sinó de fer aparentment el que vulgui. Ja no està orgullosament dempeus sobre la mare Terra o caminant amb el cap alt mirant el cel. Cavalca sobre quatre rodes per una carretera asfaltada i només li cal mirar endavant. El camí ja li donen fet.

2. Tecnologia és més que una ciència aplicada: un sistema tecnològic

La fragmentació del pensament modern occidental, eufemísticament anomenada especialització però que de fet consisteix en la hipostatització d'abstraccions conceptuals com si fossin entitats separades, sovint considera la tecnologia com la simple aplicació de descobriments científics. Això és inexacte, la ciència moderna ben cert que és un element de la tecnologia; però aquesta darrera no existeix sense un àmbit econòmic, social i ideològic que en subministra el conjunt d'elements constitutius i necessaris. La tecnologia és un fet complex, l'element científic que n'és constitutiu no n'és però l'únic aspecte essencial. Una computadora no representa més la canalització d'un moviment electrònic; la seva operació implica una cabdal disposició de matèria i de vida humana. La construcció d'un avió ordinari, per exemple, requereix l'activitat combinada de milers de persones i d'operacions: l'electrolisi de l'alumini, el monitor de l'energia elèctrica, la manufactura de màquines compostes, motors i instruments (altímetres, antenes, cercadors d'ones de ràdio i tants altres), etc. Aquest avió requereix milions d'anys per a la seva gasolina, i està dissenyat per a milions d'éssers humans que en faran ús comú com a mitjà de transport. L'avió no es fa sols perquè s'hi voli; l'avió obliga a volar.

En tota empresa tecnològica s'ha de tenir en compte el que és purament procediment especulatiu (científic) i la seva realització. El que és treball per al tecnòleg, pot provenir d'una obra creativa, *techné*, per al científic responsable del projecte. El científic sovint és un artista, un creador. L'enginyer que planifica una nova empresa pot experimentar un sentiment creador. La recerca infraatòmica, encara que sigui antinatural, és una activitat apassionant. La mort, així com la descomposició atòmica en el sol no tenen perquè ésser actes contra natura, però que l'Home mati ho és tant com que desintegri l'àtom. Però hem perdut aquesta sensibilitat. Fins i tot el pas de la ciència a la tecnologia pot representar un element creatiu per a l'home de negocis que posa en marxa una operació financera i comercial, preparada amb tanta cura i tant de fust com la d'un general dirigint un exèrcit en un camp de batalla, i, com aquest, pot fruir de

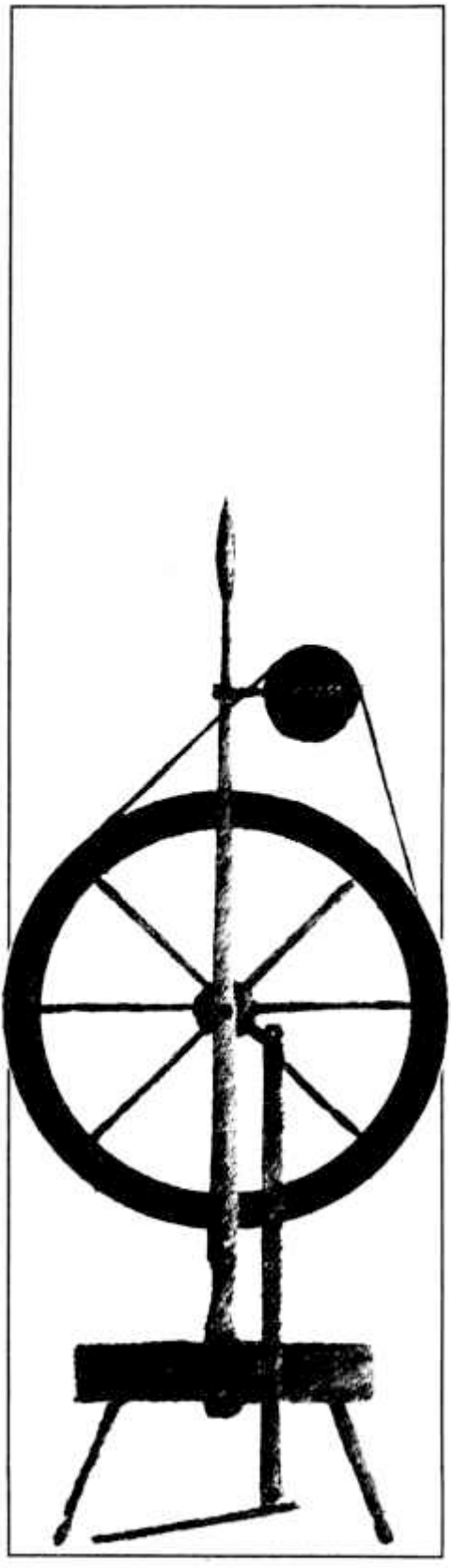

la bellesa d'una creació artística. És aquesta satisfacció la que acompanya qualsevol activitat humana, fins i tot l'activitat pretecnològica, la que les fa fascinants. Però el sistema tecnològic no es para en el fet ideal; busca de posar en pràctica allò que s'ha ideat. I la *praxi* és més que la teoria. Idear un nou tipus d'avió, de la mateixa manera que idear una nova arma, pot ser un gran fet intel·lectual, una veritable creació de la intel·ligència humana. Però l'estratègia fascinant de la guerra no és la guerra cruel i destructiva; idear una nova màquina no és el mateix que produir milions de màquines reals amb vista a calcular, matar o produir. Tecnologia enclou també la seva realització pràctica; tecnologia és una *praxis* alhora que és una *theroia*. I dir que la teoria és bona encara que la praxi en pugui resultar dolenta és com dir que l'odi és bo amb tal que no es posi en pràctica.

3. La tecnologia constitueix el caràcter específic (dominant?) de la civilització occidental contemporània: la tecnocràcia

Cada cultura té i ha tingut les seves pròpies tècniques, i diverses cultures tenen tècniques comunes, però només la civilització occidental contemporània presenta aquest fet únic de la tecnologia.

Siguin quines siguin les il·lusions dels entusiastes dels Veda, és inqüestionable que avions, televisió, ordinadors, etc., no han existit mai abans a la terra. Però aquest estat de coses no és accidental i de fet; és també essencial i de dret. La tecnologia està lligada essencialment a la cultura que l'ha produïda. En una paraula, la tecnologia és filla d'una determinada cultura i li està constitutivament vinculada.

He posat entre parèntesis, i amb un signe d'interrogació, el caràcter dominant de la tecnologia, ja que per tal d'arribar a una decisió en aquest punt hauria estat necessari arribar a un acord sobre l'axiologia, que ha de ser aplicada. És des del punt de vista de la visió que es troba a la base del sistema tecnològic que sembla que la tecnologia domini el món. Els qui donen només poca importància a la realitat històrica i al poder de la matèria no admetran que la tecnologia pugui ser una força dominant. La consideraran un fet negligible. I és aquesta negligència o fins menyspreu per la tecnologia per part de certes cultures tradicionals, el que ha permès a la civilització occidental, d'envair el món amb poca resistència per part de la majoria de les altres cultures —el que en un altre lloc he anomenat la Síndrome del Cavall de Troia.

a) La tecnologia no és neutra

4. La tecnologia no és universalitzable com si fos una invariant cultural: el tecnocentrisme

La universalització de la tecnologia implica l'occidentalització del món i la destrucció de les altres cultures que es basen en visions de la realitat que són incompatibles amb les modernes presuposicions de la tecnologia. La tecnologia no és neutra. Només pot germinar en un terreny modern i només pot créixer en un clima occidentalitzat. Fins a quin punt les altres cultures poden sobreviure, poden preservar llur identitat i evitar la reducció a folklore marginal, resta un problema immens que no pot ser resolt a priori o en general per a totes les formes culturals tradicionals. Però fins i tot si certes cultures humanes més aviat o més tard estan condemnades a desaparèixer a causa del progrés de la tecnologia, als qui viuen en aquestes cultures, en comptes de ser enganyats sota l'aparença de desenvolupament per la promesa d'un "futur feliç", se'ls hauria de dir clarament que el preu d'aquesta "felicitat futura" serà l'extinció de llur cultura. Només els vencedors sobreviuran.
Vegem ara com la tecnologia en lloc d'ésser neutra, està intrínsecament vinculada a la cultura occidental i com se n'alimenta.

b. Característiques específiques de la tecnologia

El mite de la civilització tecnològica conté almenys els següents mitemes que descriuré en els paràgrafs següents. Aquests mitemes es troben en la majoria de les altres cultures.[3] El fet que la incompatibilitat de la tecnologia amb les cultures tradicionals no ha estat suficientment notada i que s'ha pensat que la tecnologia podria adaptar-se a l'estil de vida de diverses cultures demostra que no hi ha hagut veritable diàleg entre les cultures durant aquesta allau tecnològica. La creença fonamental en una evolució lineal de l'espècie humana ha prevalgut d'acord amb els paràmetres de la cultura europea dels segels divuit i dinou. I no vol pas dir que haguem d'acusar necessàriament els tecnòcrates de mala fe. És una qüestió de sociologia del coneixement. Amb la intoxicació cientifista dels darrers segles, la cultura occidental no podia fer altra cosa.

5. La tecnologia és autònoma, és independent alhora de l'Home i de la Naturalesa: l'ontonomia és impossible

L'Occident avui, després d'experiències terribles com la destrucció de 100 milions de persones, justament per la tecnologia en aquest segle, s'està desvetllant d'un somni segons el qual l'Home era capaç de dominar el sistema tecnològic. Cada vegada més l'home, endinsat en el món de la tecnologia, veu menys com sortir-se'n i es torna més fatalista. Ja no creu possible lliurar-se del sistema tecnològic. És aquest el que dicta encara l'estil de vida, els valors dominants i els ritmes de la col·lectivitat, i fins i tot una gran part de les formes de pensament, per no dir res de la cursa dels armaments, del creixement de les multinacionals i la multiplicació de les màquines, que sembla que ningú no pugui deturar.
La màquina de segon grau té les seves pròpies regularitats, que no depenen ni de lleis de la Natura ni de lleis de l'Home. No és cap accident que es parli del final de la metafísica i que la sociologia hagi esdevingut la reina de les disciplines humanístiques. Ja no es considera què *és* l'ésser o què *hauria de ser*, o què *són* les coses, sinó només es pren nota de *com* es comporten o reaccionen. Les estadístiques, la ciència de l'ordinador i l'experimentació tenen la primacia metodològica. La megalòpolis, un exemple típic de la màquina de segon grau, proporciona una prova en suport d'aquesta tesi. La vida humana en la gran ciutat ha perdut tota ontonomia: la persona no compta. Per sobreviure, no solament ens hem de conformar a les normes de trànsit, d'impostos, de sindicats, de bancs, d'inflació, d'assegurances, etc., sinó especialment a les normes referents al treball assalariat — tot de constriccions externes sobre la naturalesa humana. I sobretot hem perdut la relació amb l'espai i el temps, categories antropològiques, per esdevenir presoners d'un temps i d'un espai, abstraccions científiques.
Estem subjectes a la gran màquina construïda per l'Home. Es podrà dir que l'Home no tecnològic estava subjecte al fred, a les epidèmies, a les inundacions, a les estacions i a d'altres coses així. La resposta a això és que la *techné* pot resoldre la majoria d'aquests problemes i que no es tracta de "tornar enrera" cap a una mena de primitivisme. No és qüestió d'idealitzar el passat. El que es tracta és de descobrir la significació de la vida i la naturalesa de la joia humana, i procurar determinat si pel que fa a això la tecnologia ens ha dut endavant o endarrera. En altres llocs he parlat de la

regressió de l'*homo sapiens* —que inclou l'*homo faber* (la saviesa és un fer)— a l'*homo habilis*.
Hi ha bones raons per parlar de l'Home modern com d'un híbrid entre animals i màquina. Sempre hi ha hagut independències humanes i còsmiques. I en un cosmos ben ordenat sempre hi ha hagut també la possibilitat d'un equilibri harmoniós que pot ser anomenat "ontònom" (el *noms* de l'*on* —l'ordre intrínsec de l'ésser) a mig camí entre una dependència heterònoma de dominació i una independència autònoma de dispersió i d'isolació.

6. La tecnologia depèn d'un món mecànic i gravitacional: el primat de la màquina

Les paraules "mecànic" i "màquina" podrien servir com a símbols per expressar l'essència de la tecnologia. "Mecànic" va ser usada en llengües modernes abans que "màquina", amb la qual està relacionada. A part el significat original pejoratiu (no pas en desús actualment) d'astúcia i d'enginy artificial que es manté encara en la paraula "maquinació" i el trist record lligat al llatí *machina* (la plataforma damunt la qual els esclaus eren exposats a la venda), l'original grec *mechané* (cf. *mechos*) significa instrument, els mitjans per assolir alguna cosa (i, doncs, l'astúcia), és pròxim també al gòtic *magan (mazan)* que vol dir poder (compareu l'alemany *vermögen* de l'arrel *magh* / ser capaç de, tenir la possibilitat de/). La tecnologia es refereix al regne de les màquines, mentre que la tècnica pertany al món dels instruments (eines). El poder de l'eina ve de l'Home, el de la màquina, de l'exterior. La font de l'energia de l'eina és l*ingenium*, la de la màquina de primer grau és la naturalesa conduïda (vent, aigua, etc.), i la de la màquina de segon grau és la naturalesa transformada (química, força atòmica, etc.). Per tant, hem de fer una distinció entre eina de primer grau, i màquina de segon grau.
Independentment d'aquestes insinuacions etimològiques, la visió que sosté la tecnologia és la d'un món postgalileà i postnewtonià en el qual els conceptes de massa, força, velocitat i especialment acceleració (i, per tant, també de gravitació) determinen les estructures i els comportaments humans i els còsmics. No hi ha espai per a àngels que mouen els planetes (com Newton encara creia), o per a camps en els quals la llei de l'entropia no compti. Tot això és relegat al món de la màgia. *Siddhi, tapas, mantra*, com tot el que és anomenat miraculós, és deixat a part, fora del món real, per no dir res, naturalment, de *apsaras, asuras*, esperits, dimonis i altres éssers que són centres autònoms d'operació. Fins i tot la pregària ha degenerat cap a una palanca per a moure —o incitar— la voluntat divina, en comptes de ser una força entre les que mouen l'univers (*il sole e le altre stelle*). Als poetes els és permès de parlar-nos dels Déus que potser encara poden exercir un control sobre l'Home; però les màquines estan exclosos dels poders divins. La tecnologia és impermeable a tots els encanteris de les altres cultures; però, viceversa, una civilització tecnològica no pot prosperar allí mon els Déus no obeeixen la segona llei de la termodinàmica..

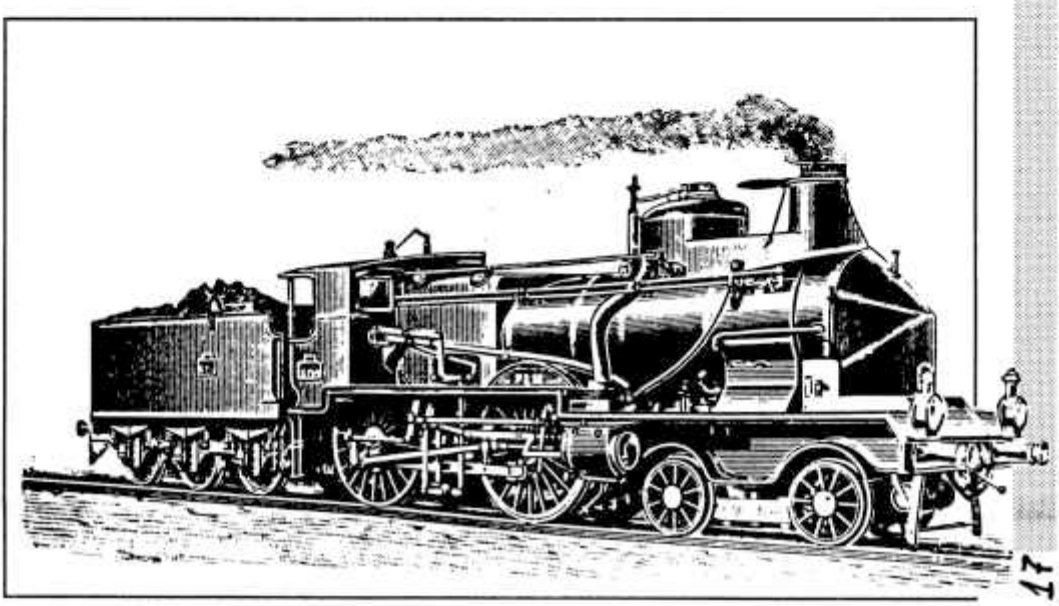

NOTES

1. Una primera versió d'aquest escrit aparegué primer en francès a *Philosophie et technique*, André Mercier, ed. (Berna i París: Institut International de Philosophie, 1984), pp. 61-72. Una segona versió més elaborada aparegué en anglès en la revista *Logos VII*, (1986) pp. 115-124. Aquesta traducció és publicada ací amb altres ajustaments de l'autor. L'autor ha tractat el mateix problema a "Émancipation de la technologie", *Interculture 85* (1984) pp. 22-37, i a "Cultural Disarmament", *Interculture 89* (1985) pp. 14-33. Des de fa molts anys l'autor prepara un treball més extens sobre "El conflicte de Cosmologies". Aquesta nota n'és el resum d'una secció, i l'autor la publica com a invitació al diàleg i a la crítica.
2. L'Home (amb H majúscula) designa ací l'ésser humà en tant que tal *(anthropos, purusa*, persona, *Mensch*). No vull que se m'entengui com si pensés que els masclestinguessin el monopoli sobre la humanitat. Però tampoc no vull fer les coses pitjors escindint l'ésser humà en dos i degradant les "wo-men" a la condició d'humans de segona categoria (joc de paraules en anglès "man" "wo-man").
3. Anomeno "mitemes" continguts intel·ligibles presents en qualsevol mite (que sovint són mítics i no necessàriament conceptuals). Entenc mite com allò que proporciona l'horitzó d'intel·ligibilitat o el sentit de la realitat manifestat per un determinat *mythologoumenon* (narració cosmogònica).

EN LA CONTINUACIÓ:
7: La tecnologia pressuposa que l'Home és essencialment diferent de la naturalesa i superior a ella: Homocentrisme. 8: El mètode propi de la tecnologia és l'experimentació: l'intervencionisme. 9: La tecnologia pressuposa que la realitat és objectivable i, per tant, subjecta al pensament: l'objectivisme. 10: L'espai i el temps en la tecnologia són independents de l'espai i del temps humans: intercanviabilitat. 11: La inèrcia de la matèria: l'anti-animisme. 12: La ciència pressuposa un nominalisme epistemològic i la tecnologia, un nominalisme ontològic: el nominalisme. 13: La tecnologia només té significat en un univers quantificable: la quantificabilitat. 14: La característica epistemològica de la tecnologia és la del coneixement com a poder: el control. 15: La tecnologia és el món dels mitjans: la instrumentalització.

Raimon Panikkar, químic, filòsof i teòleg. Professor emèrit de la Universitat de Santa Bàrbara —Califòrnia—. Té fixada la seva residència actualment a Tavertet .

en llaç full informatiu
Nº 31 / 1988

CONCILI DE TARDOR

Durant aquests darrers anys, cada tardor hem vingut fent unes reunions en els quals albora de fer un repàs al curs que finia, ens plantejàvem el programa per al curs que inciàvem. Periòdicament, ENLLAÇ, com tot ésser viu que té la intenció de ser dinàmic i emprenedor, viu períodes de sotragament interior i de plantejament general. Creiem que ara ens toca viure i protagonitzar un d'aquests períodes.

Aquest darrer curs 87-88, ha suposat per a ENLLAÇ, l'inici d'un canvi, un pas endavant. Hem iniciat una nova manera de realitzar moltes de les nostres activitats. Aquesta nova manera l'hem anat concretant amb la relació que hem tingut amb d'altres entitats al llarg del DEBAT SOBRE EL VOLUNTARISME, en els seus tres nivells: primer individual i de grup, segon entre entitats dels PP.CC. i, finalment, a nivell internacional.

Ha estat la voluntat de tirar endavant, de plantejar-nos quelcom per tal d'arribar a conclusions concretes, que durant tot aquest darrer curs hem anat preparant les condicions per tal de poder-nos-ho plantejar en el "Concili de Tardor" d'enguany.

A diferència d'altres anys, aquest cop hem iniciat un procés de discussió ampli i llarg. Ampli perquè volem, i de fet ja està començant a passar, que hi participin persones que, tot i no ésser membres del nucli d'ENLLAÇ, sí que han manifestat de múltiples maneres un interès per ser-hi presents. I llarg perquè som conscients que cal fer un pas endavant, amb totes les seves implicacions i replantejaments, albora també amb totes les seves incorporacions i novetats.

Tot això, indubtablement i única s'aconsegueix parlant-ne, reflexionant i proposant iniciatives i projectes comuns.

Per tot això us convidem molt especialment a ser-hi d'alguna manera presents en aquest moment que vivim, amb el profund convenciment que ENLLAÇ és un bon marc d'acció, de reflexió i de dinamització sòcio-cultural, i que ha de ser capaç de possibilitar el desenvolupament de multitud d'iniciatives.

Fins aquest moment —finals de novembre del 1988— hem realitzat diferents sessions de treball en les qual hem anat concretant les línies generals que exposarem tot seguit. Tanmateix, cal dir que aquestes definicions estan emmarcades dins, del tarannà històric i ideològic que ens ha caracteritzat. És a dir, amb un clar objectiu nacional, alternatiu, autogestionari, personalitzador i globalitzador.

* Arran de la valoració del Debat sobre el Voluntarisme, es va arribar a la conclusió de la necessitat de formalitzar i concretar una presència, com a grup, més activa dins del món sòcio-cultural, amb una concreta aportació ideològica, com a resultat de les nostres experiències, activitats i reflexions.
* Promoure i continuar la línia d'autoformació tant a nivell de grup com a nivell més general.
* Realitzar una aportació ideològica amb caràcter globalitzador. És a dir, facilitar la reflexió en un sentit ampli i integral, amb totes les seves implicacions.
* Tenir progressivament una presència activa a les diferents iniciatives aglutinadores que existeixen.

ENLLAÇ, DISPOSA DE

PUBLICACIONS

VIA FORA! publicació per a la gent culturalment activa.
A més de ser un crit tradicional i de revolta, VIA FORA! representa un desig de viure i de caminar fora de la via imposada. Partint d'aquest desig, VIA FORA! també és el nom de la revista que publiquem.
Si volem establir la xarxa de relacions que, mitjançant l'ajut mutu, empari potenciï les iniciatives culturals de cada lloc, és imprescindible la comunicació entre tots els protagonistes d'aquesta dinamització cultural. VIA FORA!, per tant, s'insereix en aquesta dinàmica com a eina de comunicació entre la gent culturalment activa. Aquesta comunicació, però, no ha de quedar reduïda a un contacte anecdòtic, ans al contrari: mitjançant la informació i l'intercanvi de diferents experiències i reflexions, ha de convertir-se en una font dee formació i d'enriquiment personal.
És per això que VIA FORA! recull articles al voltant de temes com són ara el voluntarisme, l'autoformació, el lleure... arreplegant estudis teòrics i experiències pràctiques sobre formes alternatives de produir i intercanviar cultura, de viure i de lluitar. VIA FORA! informa també sobre un seguit d'iniciatives, projectes i associacions que, en el nostre país i a l'estranger, funcionen al marge de les institucions.

FULLS INFORMATIUS

Històricament són anteriors al VIA FORA! i de fet van ser el seu embrió. La majoria de vegades van encartats dins dels VIA FORA! Es tracta d'una publicació reservada exclusivament a la informació i a la difusió de les activitats i de la realitat d'ENLLAÇ. En aquest sentit hem volgut diferenciar-ho imprimint-lo amb un color diferent —en funció de l'estació de l'any a què es refereix— així com un altre disseny. Tanmateix, hem volgut editar les dues publicacions juntes perquè creiem que tot i tenir àmbits i nivells diferents, ambdues són complementàries.

LES SEGÜENTS EINES

CENTRE PERMANENT DE CULTURA POPULAR

CENTRE D'ACOLLIMENT

Com a tal, és un lloc de reunió per a la gent que anomenem culturalment activa, és a dir, membres d'una entitat cultural, ateneu, grup de joves, del "nou associacionisme", o bé persones voluntàriament no associades permanentment i que volen posar en comú qüestions afins o desitgen intercanviar experiències sobre dinamització cultural i manera de viure altrament. Volem incidir en la intergeneracionalitat de les reunions, ja que la coexistència de les diferents maneres de fer i de pensar en funció de la vida viscuda i de les experiències conseqüents pot portar gran riquesa a la relació que s'estableix, per sedimentació de les accions rebudes. I és a partir d'aquesta intergeneracionalitat que proposem una dinàmmica d'educació permanent integral que permeti a cadascú i en cada moment de la seva vida d'aprofundir d'una manera global en tots els aspectes de la seva existència i de les seves capacitats.

CENTRE DE DOCUMENTACIÓ

Disposa de Biblioteca, Hemeroteca i Arxiu. Qualsevol persona o grup pot venir a consultar aquest material. Així mateix, acceptarem de bon gran qualsevol publicació o document que pugui enriquir el Centre.

BIBLIOTECA:
Tot i que la gamma de matèries és molt àmplia i va des de la pedagogia a la literatura, passant per la salut o l'economia i la política, està especialitzada en qüestions relacionades amb l'animació i les cultures tradicional i popular. En permanent increment, a finals d'enguany (1988) consta de més de dos mil cinc-cents exemplars, degudament fitxats i catalogats per temes i per autors.

HEMEROTECA:
Consta d'una nodrida representació de la premsa comarcal o local de Catalunya i revistes de la resta dels PP.CC. Constantment actualitzada i atès que ja fa uns quants anys que funciona hi ha tot un fons de revistes que ja no es publiquen actualment però que pel seu contingut, testimoniatge i temàtica són molt interessants. En l'actualitat es manté una relació d'intercanvi amb un nombre considerable de revistes.
Així mateix, disposa d'un recull de revistes estrangeres especialitzades en moviments alternatius com ara poden ser els que es desenvolupen al voltant del cooperativisme, la nova economia, els recursos energètics, el tercer i quart mons, etc.

ARXIU:
És un recull d'experiències, notícies, entitats, articles, ponències, textos de conferències, etc., repartits en diferents temes. Molts d'aquests treballs són inèdits i en aquest sentit convidem els protagonistes de fets o accions que poden ser vàlides com a punt de referència, a que les sintetitzin teòricament i les escriguin perquè, a través d'aquest arxiu, puguin trascendir l'estricte marc en el qual han tingut lloc.

CENTRE DE TREBALL

Ofereix unes condicions que possibiliten el desenvolupament del treball manual i intel·lectual. En aquest sentit, fer la recerca en un clima d'intercanvi, és el que pot educar-nos la inventiva, la iniciativa, la imaginació i la corresponsabilitat. A més, el Centre disposa d'un taller que permet aprendre i experimentar tècniques com ara la confecció de màscares o bestiari, impressió de cartells, maquillatge,...

en
llaç

ESPIRITUALITAT I CANVI CIVILITZATORI

Agustí Nicolau

Cap progrés tècnic no assolirà mai, per notable que sigui, guarir la societat materialista del seu odi, que com un tumor maligne espitirual, destrossa la substància de les cèl·lules sanes (...). Les orelles es troben ben amagades en el cor de l'ésser humà, i res no poden sentir sense l'ajuda de la solitud, de l'estar amb un mateix, del silenci i la quietud (...) mentre el seu esperit i el seu cor segueixin lligats a l'automatisme.

Thomas Merton

En els darrers temps s'ha fet present en l'àmbit ecologista-alternatiu, la reivindicació d'una nova espiritualitat com a condició necessària en la gènesi d'una nova societat, i en definitiva d'un nou procés civilitzatori. La podem trobar en la New Age americana, amb en Fritoj Capra, en l'ecologisme europeu amb Petra Kelly i, especialment, Rudi Bahro i en certa manera a casa nostra, amb en Raimon Panikkar.
En aquest article intentaré esbrinar les causes d'aquest fet, i reflexionar al seu entorn, amb la voluntat d'aportar pistes al respecte.

1. PER QUÈ UNA NOVA ESPIRITUALITAT?

Penso que són quatre les raons que ens poden explicar la presència d'aquest fet:
a)- L'anàlisi de l'home i de la realitat que es fa des de les òptiques alternatives i ecologistes tendeix a una visió integral i holística, fet que comporta en molts casos que l'aspecte espiritual de la persona sigui també contemplat amb tota la seva importància antropològica.
b)- A nivell històric, recent i llunyà, no és pas difícil de constatar com moltes (sinó totes) les revolucions i transformacions de caire polític, social i econòmic, tard o d'hora acaben reproduint esquemes i actuacions contra els que s'havien dreçat. Aquest fet ha portat a la reflexió de que si bé el canvi estructural exterior és precís i necessari, no es pot dur realment a la pràctica si no es fonamenta en una transformació paral·lela de l'interior de la persona. Com planteja en R. Bahro, només es pot fer una política veritablement ecològica si hom s'ha situat prèviament en un "estat de gràcia".
Un exemple clar en aquest sentit, salvant totes les distàncies, fou el dels monjos de l'Edat Mitjana europea, que després de la desmembració de l'Imperi Romà, foren l'exi estructurador a nivell socioeconòmic, cultural i espitirual d'Europa.
c)- La civilització occidental, que s'ha extès per tot el món, arrenca essencialment del pensament il·lustrat del segle XVIII, que comportà entre d'altres un divorci entre esperit i matèria, necessari per a dur endavant tot el procés civilitzatori posterior i que en aquests moments podem identificar amb la imatge de la Megamàquina Industrial i consumista (devoradora dels seus propis fills). La nova espiritualitat cercaria de recuperar en certa manera l'equilibri perdut entre esperit i matèria.
d)- Aquesta espiritualitat és plantejada com a "nova", pel fet de que les antigues formulacions es mostren insuficients durant els reptes plantejats en l'actualitat, quan no col·laboracionistes en el manteniment d'unes estructures que és precís transcendir i canviar radicalment.

2. BASES DE LA NOVA ESPIRITUALITAT

La superació que no la negació, de les antigues formulacions no ha de comportar pas una manca absoluta de criteris, sinó que cal tenir clares unes consideracions bàsiques i elementals, en les quals basar-se i fonamentar-se.

2.1- Retrobament interior

És una qüestió que connecta amb totes les tradicions espirituals i que ha d'encaminar a la persona vers el clàssic "coneixe't a tu mateix"; més important que mai en un món en què hom fuig de si mateix, darrera d'il·lusions creadores d'esclavatges i de servituds. Es tracta, en definitiva, de retrobar l'harmonia interior, com a primer pas vers una harmonia exterior (El que som a dins ho reflectim a l'exterior).

2.2- Vivència comunitària

El retrobament interior no ha d'aturar-se en si mateix, sinó que cal que meni vers una obertura a la comunitat humana.
S'han de superar visions reduccionistes que cerquen l'establiment d'una illa espiritual de pau, enmig del trontollar del món.
Si l'espiritualitat porta a un tancament en si mateix, per mirar-se el propi melic i meravellar-se de la seva bellesa, la porta a l'alienació està oberta.

2.3- Arrelada sòcio-culturalment

Si acceptem l'espiritualitat com un fet de la realitat humana, aquesta no ha de ser una cosa estranya, desconnectada de l'entorn en el qual es troba immersa. Cal que s'arreli en l'entorn sòcio-cultural en el qual es desenvolupi, utilitzant el seu mateix codi i llenguatge simbòlic. Això no ha de representar pas un tancament a possibles enriquiments, però sí una prevenció a una substitució total per part d'aquests, que només pot desembocar en hibrideses estèrils.
Cal qüestionar-se, en aquest sentit, certs sectors alternatius, especialment a experiències comunitàries, que a més de tancar-se en el seu pretés paradís espiritual, obvien i ignoren els elements culturals del propi entorn.

2.4.- Ni messiànica ni salvífica: convincent

La nova espiritualitat no pot ser ni messiànica ni salvífica, ja que aniria en contra de la seva pròpia essència. Cal, per contra, que estigui amarada de sensibilitat i d'innocència, ja que la seva funció no és la de vèncer res ni ningú, sinó la de "con-vèncer", és a dir, junts, plegats, en comunió.
Una espiritualitat que es vulgui imposar, es desqualifica a si mateixa, ja que demostra que no ha comprès la necessitat que els canvis a l'interior de les persones han de ser per convenciment i conversió i no pas per imposicions foràneies? a voltes molt subtils.
Cal que sigui sensible per tal de reconèixer i comprendre els propis límits i relativismes, per superar la temptació d'esdevenir absolutitzadora i per tant ben poc espiritual.

2.5- Més enllà d'esquemes religiosos

Hom associa comunament espiritualitat i religiositat i no es tracta pas de negar la seva validesa. La religiositat ha estat i és encara un camí molt vàlid per a l'experiència i vivència espiritual, però precisament aquesta validesa descansa essencialment en el fet que no és absoluta. La nova espiritualitat ha de possibilitar diferents camins de vivència i experimentació, i sobretot ha de defugir la temptació d'esdevenir clericalista. Sense negar els esquemes religiosos, s'ha de situar més enllà d'aquests, ja que la seva volada és més lliure i completa.

3. POSSIBLES (I DESITJABLES) REPERCUSSIONS DE LA NOVA ESPIRITUALITAT

Sense pretendre pas que amb aquesta renovada espiritualitat, el camí vers un nou model social es mostra clar i planer; però amb el convenciment de la seva necessitat ineludible, passo tot seguit a plantejar quines repercussions concretes pot tenir i quins canvis pot generar vers una nova societat, antropològicament més favorable.

3.1- Regulació de l'expansivitat humana, individual i col·lectiva

La creativitat és una característica inherent a la persona i que la defineix com a tal. L'home és creador per naturalesa i voler negar aquest aspecte és negar la persona humana. Ara bé, aquesta constatació no ens pot amagar pas un fet evident com el que no sempre aquesta creativitat s'ha orientat positivament i favorable. Els exemples en aquest sentit són innombrables: des de tots els imperis bastits sempre sobre l'opressió, el domini i la destrucció, fins als nostres dies amb la Megamàquina Industrial, omnipresent arreu del planeta i que precisa com a condició "sine qua non" de l'esclavatge i destrucció d'esser humans i de la natura.

Considero que aquesta expansivitat destructora de bona part de la humanitat és producte d'una buidor interior, que hom intenta omplir amb realitzacions exteriors. És, en certa manera, un desbocament de l'energia vital, talment un riu sortit de mare. La manca d'harmonia personal interior es reflecteix en una desharmonia i desequilibri exterior. La nova espiritualitat ha de possibilitat una construcció interna de la persona, reflex de l'univers mateix, amb un equilibri dinàmic i ponderat, emmarcat en una lliure austeritat. Llavors l'expansivitat creativa, personal i col·lectiva s'autoregularà, esdevenint no tant un fruit de la necessitat de satisfer desitjos, com l'acoblament de lliures opcions creatives, més enllà de recerques de seguretats i realitzacions.

3.2.- Redimensionalització de les produccions humanes

La regulació de l'expansivitat ha de comportar alhora una redimensionalització de les produccions humanes. L'actual Megamàquina Industrial es caracteritza i defineix per les seves dimensions, materials, estructurals i ideològiques enormes, que la fan inhumana, antiecològica, incontrolable democràticament i exigent d'un alt preu a pagar pel seu funcionament i manteniment. Tan sols una sensibilitat espiritual pot portar a assumir com a vàlides i necessàries unes dimensions humanes i controlables. Només aquell que ha cercat en el seu interior pot estimar els detalls de les coses petites i aparentment insignificants, que molt sovint moren sota el pes d'inexorables

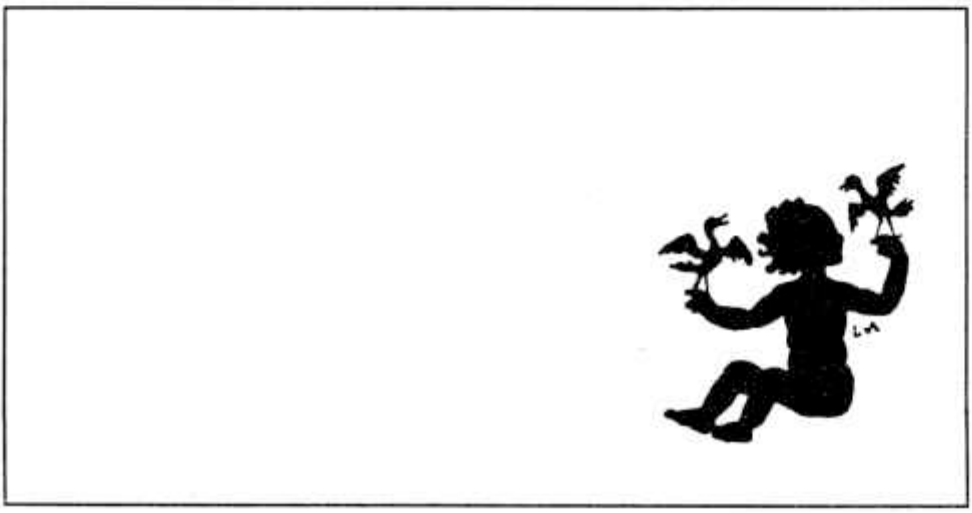

artificis i monstruoses estructures.

3.3. Realització integral de la persona

Les grans dimensions de la "Megamàquina" fan que aquesta precisi de persones especialitzades, professionalment, intel·lectual, psicològica... Persones que desconnectin amb gran part de la realitat i que s'interessin només per aspectes concrets i determinats amb una visió parcial i reduccionista del món, D'això se'n deriven persones desequilibrades i descompensades, insatisfetes de si mateixes i que per tal de sobreviure, desenvolupen una agressivitat expansiva vers l'entorn.
La renovació espiritual ha d'ajudar a descobrir els múltiples aspectes presents en cada ésser humà i facilitar-ne l'eclosió creativa, per tal de dur a terme un creixement personal harmònic.
En el fons és adonar-se'n que el tot és més que la suma de les parts.

3.4- Fomentació del canvi d'estructures

Ja s'ha assenyalat l'inici que moltes revolucions i canvis socioeconòmics s'han mostrat insuficients per a establir una major justícia i harmonia socials. Els canvis estructurals són insuficients si no van acompanyats de canvis en les consciències personals i col·lectives, ja que sinó es reproduiran les injustícies i desequilibris.
Aquesta "conversió" personal i col·lectiva per si sols tampoc no és suficient, però és molt important, ja que és en ella on cal que es fonamentin i arrelin les transformacions i canvis estructurals i materials.

3.5- Viure el present

La buidor interior dominant en l'actualitat comporta un estar cercant en el futur allò que ha d'omplir i donar sentit a la vida. Tot acte és fet, no per si mateix, sinó en funció d'un resultat futur; és la solució, la resposta a totes les preguntes. tot es basteix i s'estructura vers el futur, arrossegant el que faci falta. No hi fa res si el sacrifici és gran, el "previsible" resultat del futur mereix aquest preu.
L'espiritualitat ha de comportar un prendre consciència que l'únic real és el present i que en ell està contingut tot el passat i tot el futur. El moment present és el més important, l'únic de la nostra vida. Redescobrir això és donar un nou sentit a l'existència humana.

3.6- Comunió cosmològica

En darrera instància, la renovació espiritual ha d'impulsar una nova vivència cosmològica, en el qual l'home estigui en comunió amb tot l'Univers. Una comunió superadora de l'antropocentrisme, en camí vers una concepció policèntrica, en la qual l'home ocupi un lloc important i essencial; però no pas únic, ni dominant.
És reconèixer l'Univers com quelcom de meravellós i extraordinari, i no tant una realitat a dominar i sotmetre. I això tan sols és possible fer-ho des d'una profunda i àmplia sensibilitat amorosa arrelada en el més profund de l'esperit.

EPÍLEG

Tan sols vull afegir que la vivència d'aquesta renovació espiritual és un camp obert, en el qual cadascú cal que vagi establint el seu camí. Hi haurà qui n'obrirà de nous, d'altres preferiran camins antics i segurs, alguns optaran per vies intermitges. Per a alguns Déu serà una referència clara i definida, per altres una qüestió fosca i fins i tot hi haurà qui no en parlarà. Això penso que no és l'essencial (he obviat parlar de Déu a propòsit). Sí que ho és, però, la fidelitat a un mateix i el seguiment de la lliure opció de començar a fer camí.

Agustí Nicolau, viu al Baix Llobregat. Ha estat vinculat durant molts anys a organitzacions de caire sòcio-cultural i actualment és membre d'Enllaç.

CONVERSA AMB LA ISABEL-CLARA SIMÓ

Fer una entrevista sempre és quelcom emocionant, sobretot quan es fa a persones que pel seu tarannà i ideologia t'hi sents molt proper. Aquest és el cas del diàleg d'aquest VIA FORA!, el qual hem compartit amb la Isabel-Clara Simó.
La relació d'Enllaç amb la Isabel-Clara Simó ve de lluny. Era el 1977 quan ens va fer el primer escrit per a la publicació que editàvem aleshores i que s'anomenava Festa Major. Més tard hem pogut gaudir de semblants col·laboracions a la secció I..., del VIA FORA!

Pocs són els minuts que passen de les nou del matí d'un dia feiner. La Isabel-Clara Simó ens espera al seu pis de l'esquerra de l'Eixample de Barcelona.

—No m'alço massa tard perquè, com que a la tarda-vespre dono classes a un institut, em quedarien poques hores per treballatren la creació literària, fer les col·laboracions als mitjans de comunicació, etc.

La vivenda és àmplia. Totalment envaïda per infinitat de llibres que segons confessa amb modèstia Isabel-Clara *els he llegit gairebé tots*. La conversa es desenvolupa en una estança on a la paret podem veure quadres originals de Dalí, Tàpies, Antoni Miró... gairebé tots dedicats al desaparegut setmanari *Canigó*, una empresa en la qual la nostra entrevistada hi ha dedicats molts anys de la seva vida.

Canigó neix a Figueres, el 1954, de la mà de Xavier Dalfó (que posteriorment esdevindria marit d'Isabel-Clara Simó). Inicialment era una revista de tipus literari, promoguda per la intel·lectualitat de la capital de l'Alt Empordà.

—En aquella època la revista tenia una certa dignitat, escassíssima difusió i evidentment estava fora de tota possibilitt de ser escrita en català. Les reiterades prohibicions expresses —prohibicions que guardem i alguna vegada hem exposat— així ho indicaven. Una vegada, la Víctor Català va col·laborar al Canigó *d'aquesta època neixent amb un poema sobre la Tramuntana —escrit en català—. La revista va ser sancionada per la "perillositat" política d'aquell escrit.*

Lentament, el règim de l'època comença a obrir el puny de ferro que ofegava totalment la llengua catalana. Aquesta circumstància permet incloure, cada vegada més, articles en català.

—Finalment vam arribar a poder escriure tota la revista en català llevat d'un o dos articles en castellà. Com que era una publicació "bilingüe" entràvem en la nova legalitat. Un cas similar al nostre és el de Presència, *que neix en aquesta època.*

Canigó es transforma en una publicació setmanal. L'antiga periodicitat mensual no obligava a tenir un director-periodista perquè no era un mitjà d'informació general. Isabel-Clara Simó, gairebé per casualitat, fa els estudis de periodisme per tal de poder dirigir el ja setmanari *Canigó*.

—Jo no tenia cap idea de fer periodisme en aquells anys —estava especialitzada en lògica!—. Em resulta, però, un món apassionant. Vam catalanitzar totalment el setmanari, el vàrem també "polititzar" i finalment (1971) ens traslladem a Barcelona. Crec que durant uns anys hem fet una feina que calia que algú la fes.

L'aventura de *Canigó* va durar trenta anys. Tres dècades d'un treball intens que el lector de *Via Fora!* pot palesar en un bon nombre d'hemeroteques, entre les quals també la del Centre Permanent de Cultura Popular.

—Aviat farà cinc anys de la desaparició Canigó. *Crec sincerament que parlar d'una reaparició amb les mateixes coordenades que guiaren la singladura d'aquest setmanari és totalment inviable. Avui dia s'ha de fer un producte molt competitiu, amb molta imatge, amb corresponsals a l'exterior, àmplia informació internacional, periodistes que coneguin profundament les interioritats de la política i que donin articles que no es poden trobar a d'altres publicacions. Seria un error voler fer una revista entre quatre amics, sense cobrar, amb fotografies agafades d'ací i d'allà. Diferent és la revista de caire local, comarcal o sectorial, amb les quals sí que hi crec.*

D'ençà que Isabel-Clara Simó no dedica

entre deu i dotze hores diàries a dirigir *Canigó* la seva vocació literària s'ha pogut desenvolupar força. *Júlia*, *Ídols* i *El Mossèn* (aquesta darrera novel·la adaptada per la mateixa autora per a la seva emissió radiofònica a Catalunya Ràdio) són alguns títols que ha publicat en els darrers anys.

—No intento irradiar una ideologia en la literatura. Si hagués de cercar un comú denominador en les meves obres possiblement sí que el trobaria perquè, vulguis o no, la persona que escriu té la seva ideologia. El que vull expressar en les meves obres són els conflictes humans, la reflexió d'uns temes polítics i sociològics. La literatura crec que el que ha de fer és reflectir persones, amb les seves contradiccions, dubtes, baralles, estimacions...

És potser per això que, per exemple *Júlia*, és una història molt planera i humana alhora que realista?

—La història de Júlia *està basada en fets reals. Al meu poble (Alcoi) el 1887 hi va haver una revolució anarquista en la qual participaren deu mil persones. En un poble de les dimensions d'Alcoi aquesta xifra era molt important. Els fets es produiren poc temps després de la Comuna de París.*

Joan Fuster havia dit moltes vegades "vejam qui escriu alguna vegada aquesta història". I jo, que no sóc pas historiadora, em vaig posar a investigar. Al marge de la revolució alcoiana (que solament va durar una nit i fou brutalment reprimida) hi havia una altra història, també real, d'una obrera que es casa amb l'amo i esdevé tota una senyora. Ambdós fets, tot i succeir en èpoques diferents —la protagonista d'aquesta darrera història ha mort fa poc—, els he barrejat. És a dir, de dos fets reals he construït una història en la qual crec que es reflecteix el canvi d'actitud política d'una persona quan arriba al poder.

Una d'aquelles nits barcelonines d'estiu, quan la calor no deixa dormir, va permetre a Isabel-Clara Simó llegir *Tots els camins duen a Roma*, de Gaziel, un llibre esplèndid segons que ens comenta Isabel-Clara Simó.

—Arriba un moment en el llibre que Gaziel explica l'enterrament de Mossèn Cinto Verdaguer. Aleshores descobreixo que de Verdaguer no en sabia res!, més que Canigó, l'Atlàntida, *quatre cançonetes i que era un senyor que diuen que va morir boig... hi havia un misteri en la seva vida. Em vaig adonar que era una ignorant de Verdaguer. Així fou com començo a llegir i a llegir coses de Mossèn Cinto. Cada vegada estava més inquieta per saber què és el que li havia pasat en aquell home. El procés de recerca dura quatre anys. Al final crec que vaig entendre el que havia succeït. En una socie-*

tat en la qual l'Església era el menys cristiana imaginable, el drama de Verdaguer era el de voler ser un bon cristià. La lectura de la seva poesia em va demostrar que no era pas un senyor barretinós o d'una altra època. És absolutament moderna. Tant per la mètrica com per l'estil podria ser perfectament publicable avui dia. D'altra banda la grandesa poètica és impressionant. En resum, el meu descobriment, i posterior coneixement de Verdaguer em porta a escriure la novel·la El Mossèn.

Quant a *Idols*, una altra creació literària d'aquest últims anys, el procés pel qual l'escriu s'inicia en un bagul.

—Una amiga meva m'ensenya un dia uns papers antics dels seus avis que havia trobat en un bagul. A través d'aquests escrits puc reconstruir la història d'una família.. El tema de la família sempre m'ha preocupat molt. Com a ensenyant puc explicar molts casos de la capacitat destructora d'aquesta institució social. La família és un cau tancat i per tant morbós, que ocasiona una quantitat de desgràcies personals i psicològiques immenses. Ho dic des de fora, tot val a dir-ho, perquè no és el meu cas, atès que en la meva família ens portem força bé. Però per tot el que copso ho dic clarament: la família reprodueix tots els mals de la societat. Evidentment no és pas cap casualitat que les ideologies de dretes insisteixen molt en què la família és la cèl·lula bàsica de la col·lectivitat. Si em pregunteu quina és aleshores l'estructura vàlida he de dir-vos que no ho sé. Ara bé, la família hauria de ser d'una altra manera, que en certs aspectes sortosament comença a ser-ho, encara que molt lentament perquè hi ha un problema jurídic de propietat privada i per tant d'herències.

Des de fa anys Isabel-Clara Simó dóna classe a un institut barceloní. Gairebé tots els cursos que imparteix són nocturns. Una bona part dels alumnes són obrers, generalment més grans del que correspondria al seu nivell d'estudi. Arriben a l'institut cansats després d'una jornada de treball.

—Els alumnes de nocturn, en general, aprofiten més el temps que els seus homònims de diürn. Alhora les relacions humanes són molt més bones i intenses. I no et trobes amb aquells problemes com que la capacitat mental del fill (l'alumne en aquest cas) representa el prestigi del pare o de la mare. Qualsevol progenitor està disposat a acceptar que el fill és un gandul. Cap però cap vol reconèixer que el seu fill no és intel·ligent..

Altrament també he descobert alguna cosa sorprenent. Hi ha persones que surten esplèndides en famílies horribles. La complexitat humana és un veritable misteri.

*Hi ha una pel·lícula que m'entusiasma Es tracta d'*El misteri dels raigs x sobre les margarides. *La temàtica és precisament aquesta. Una família absolutament odiosa en totes les coses horribles que hom pugui imaginar-se. Tanmateix, hi ha una nena petita a la qual agrada la física i fa experiments amb les margarides. Guanya un concurs a l'escola i aquella criatura, bellíssima, explicant davant de la més gran vulgaritat el que fan els raigs x sobre les*

margarides trobo que és un dels miracles del ser humà.

A través de les seves classes Isabel-Clara Simó copsa diàriament el gran poder que tenen sobre la joventut, i en general sobre tots els ciutadans, els mitjans de comunicació.

—*Televisió Espanyola i el diari* El País, *cadascun d'ells en els àmbits culturals afins, tenen un predomini gairebé total sobre l'opinió de tots els ciutadans. Cada dia m'adono, i podria explicar-vos infinitat d'exemples, que el missatge que el govern espanyol dóna arriba, i és assumit, perfectament. Això passa amb els grans temes i també a nivell d'anècdota.*

—Què et diu avui dia la denominació Països Catalans?

—*Ahir, avui i demà "Països Catalans" sempre m'ha dit el mateix. Si nosaltres som una nació alguna vegada —i dic som una nació alguna vegada perquè encara actualment som un projecte de nació— serà Països Catalans o no serà. No ho dic ni per fanatisme ni per dogmatisme sinó per elemental reflexió. Demogràficament, econòmicament, estratèticament i geopolítica, històricament el marc són els Països Catalans. Tinc un convenciment absolut.*

De totes maneres m'alarma la indiferència total del Principat quan hom parla del País Valencià. Per exemple: el 750è aniverari de la creació de València no ha estat celebrat al Principat. No ho entenc, atès que no hi ha cap societat moderna que no celebri els seus orígens.

—El 1993 l'Acta Única Europea, document que amplia substancialment els tractats fundacionals de la Comunitat Econòmica Europea, serà plenament en vigor a l'Europa dels dotze. Creus que és potser un dels darrers trens que ens portin a l'Europa de les nacions o dels pobles i no a la dels estats?

—*És el que tenim més a l'abast. No hi ha cap nació que no aspiri a la seva independència política —l'econòmica, que és el camí a través del qual s'està construint la unitat europea, no és factible en el món en què vivim perquè les fronteres sí que en aquest camp estan cada dia més superades—. Per tant, qualsevol comunitat desitja poder decidir el seu futur. Succeeix, però, que llevat els casos de Catalunya, Euskadi i Irlanda del Nord, la resta de nacions sense Estat d'Europa Occidental tenen una situació extremament preocupant i difícilment poden decidir si volen o no volen pujar a aquest tren. La construcció europea hauria de servir, entre d'altres coses, per ajudar al desenvolupament d'aquestes nacionas que tants anys de fort poder dels governs centrals han fet que gairebé desapareixin. En aquest sentit em sembla absolutament prioritària la recuperació de gran quantitat de llengües que estan en regressió d'una manera molt preocupant.*

Xavier Tudela
Joan Ramon Gordo

EL MOVIMENT D'OBJECCIÓ DE CONSCIÈNCIA

Gustinet

EL MOC:
HUMOR ESPÈS SEGREGAT PER LA MEMBRANA MUCOSA DEL NAS

A bon segur que tothom sap el que és trobar-se enganxat en un compromís que fa il·lusió de complir però que no es troba la manera de despatxar. A mi, que em proposin fer un article, no m'espanta i, si a més, va dirigit a una revista amb la qual hi tinc relació la iniciativa em farà goig. Aquesta seria la reacció instintiva. Sobre el tema d'objecció i antimilitarisme, i més si ens centrem en el MOC, sempre m'havia cregut capaç d'embrutir un bon pilot de papers sense problemes. Ara, quan es va plantejar la qüestió de "El MOC com a entitat" no m'hagués imaginat que m'obligaria a donar-hi tantes voltes. M'atreveria a comparar la situació amb la del Ministre de la Guerra quan li van plantejar que defensés la tesi de "Els camps de tir com a garantia de protecció dels ecosistemes". La diferència és que en Serra se'n va sortir —per això té el càrrec que disfruta— i jo, en aquests moments, desconfio del meu èxit.

I és que, en definitiva, molt em temo que el MOC com a entitat no existeix. Entenem-nos: prenent com a entitat la definició fabriana de "col·lectivitat considerada com una entitat".

Avui mateix, quan redacto aquestes ratlles, coincidint amb el sorteig de quintos que s'ha realitzar a madrid, hi ha hagut una manifestació a Barcelona. De protesta, evidentment. Aquests tipus d'actes serveixen, si més no, per retrobar tot un seguit de personal que, des de la convocatòria anterior, li has perdut la pista. I, per descomptat que hi havia "membres" del MOC. Tothom, de la mateixa manera que algun cop haurà anar a missa, ha participat en una mani. Banderes, pancartes, adhesius, consignes i sigles dels participants... amb una expressió que sembla més una campanya de markèting que no una acció específicament reivindicativa. Els "mocosos", però, en l'extrem oposat: ni un adhesiu, ni una pancarta, ni tan sols un nucli compacte que es pogués identificar.

Comentant-ho ha sortit una comparació amb les organitzacions maçòniques que no per enginyosa deixa de tenir la seva part d'ajustada.

cada terra fa la guerra.

El MOC com a moviment té els seus orígens en els grups de suport als objectors empresonats l'any 1976 i 1977. Els seus objectius immediats eren aconseguir la llibertat dels companys tancats i el reconeixement de l'objecció de consciència al servei militar. Al llarg d'aquells anys i dels següents es va anar perfilant la definició ideològica fins arribar al primer Congrés del mes d'agost de 1979: "El MOC és un moviment antimilitarista i d'estratègia noviolenta que s'oposa a tota conscripció o reclutament obligatori, tant civil com militar, refusant-se el dret de l'estat a imposar una alternativa al servei militar". Aquest procés de clarificació va servir per poder situar ideològicament i d'una manera aproximada els diversos col·lectius que, a nivell d'estat, s'integraven dins del MOC. Alhora aquest fet va ser utilitzat per situar-se en oposició, els diversos col·lectius (més aviat pocs) que consideraven el MOC massa moderat o radical, depenent de qui expressés l'opinió.

El treball específicament assembleari i de consens que sempre ha decidit el MOC ha implicat una heterogeneïtat que moltes vegades ha estat causant del conflicte. Si entenguéssim la unitat, de la definició d'entitat del diccionari, com homogeneïtat, el MOC és precisament tot el contrari. Tal vegada si ens concretem en els seus nuclis de base, els grups locals, podríem trobar alguns exemples "unitaris" d'inspiració llibertària, independentista i no-violenta. Però en el treball conjunt tots aquests aspectes es barregen en un immens maremàgnum, el resultat del qual és una activitat que ningú pot apropiar-se. Això ha estat una garantia pels diversos intents d'instrumentalització per part d'organitzacions polítiques que, acostumades més al centralisme democràtic, han estat incapaces de moure's en un context de consens.

En aquests més de deu anys d'existència s'ha realitzat un treball molt específic pel reconeixement del dret a l'objecció. Però paral·lelament, quan les forces i les circumstàncies ho permetien, s'ha incidit en àmbits més específicament antimilitaristes: el dia de les Forces Armades, l'objecció fiscal, la joguina bèl·lica, el tema de la dona, etc.

El treball més intens, però ha col·laborat que la imatge del MOC sigui com la de l'organització dels que no volen fer la mili: intentar, primer, que l'estat assumeixi l'actitud de l'objecció de consciència per, posteriorment, oposar-se a les pretensions de "normalitzar" el que, a nivell legal, es considera una simple causa "d'exempció" a la mili ha requerit una dedicació que justifica aquesta idea general.

A resultes d'aquestes "especialització" es poden constatar uns aspectes que poden ajudar a entendre la situació actual de l'objecció de consciència.

—Fins el moment ha estat l'única organització que ha aglutinat els que feien de l'objecció alguna cosa més que una actitud individualista o de dogma religiós (Testimonis de Jehovà). Això ha implicat una incorporació constant de gent de la darrera fornada ("lleva" en diuen els militars) i un progressiu abandonament dels que, especialment preocupats pel tema de la mili, veien que el procés s'allargava indefinidament. Una de les conseqüències més notòries d'aquesta circulació, pel caire antidogmàtic, assembleari i consensuat del treball del MOC, ha estat un replantejament d'aspectes anteriorment donats per assumits. Això ha comportat, una contínua renovació de la forma de pensar i treballar.

—El MOC a nivell interestatal està coordinat amb la IRG —Internacional de Resistents a la Guerra—, on conflueixen organitzacions antimilitaristes de caire molt diferent. En el seu si existeix una coordinació dels diversos grups que treballen l'objecció al servei militar i que anualment ens reunim en l'ICOM —Trobada Internacional d'Objectors/es de Consciència—. L'intercanvi d'experiències, les discussions i els debats sobre la situació als diversos països, amb l'objecció reconeguda o no, ens permet afirmar que anem al davant dels tecnòcrates de l'estat en tot el que fa referència al plantejament filosòfic i a la posada en pràctica de solucions al "problema" de l'objecció. Sinó, com us expliqueu que un conflicte que afecta a un col·lectiu tan reduït porti més de deu anys per solventarse? Sense l'experiència dels diversos grups europeus hauria estat impossible aquesta mena de joc d'estratègia a escala real que, ara mateix encara està per decidir.

I això ajuda a donar credibilitat a les iniciatives que es prenen, no tant resultat d'una nit d'inspiració, com del treball coordinat a nivell internacional.

—Però no tan sols l'estat està pendent del MOC. A nivell social ha generat una admiració per la capacitat d'enfrontar-se amb un estament (el militar) contra qui ha topat tota mena de col·lectius polítics i cívics. Precisament aquesta sintonització amb els sentiments —algú pensarà que primaris— populars ha facilitat l'aproximació a l'antimilitarisme, o si més no contra el servei militar o per la seva reducció, de grups polítics que quatre anys enrera no tan sols no es plantejaven el tema sinó que el bandejaven amb el qualificatiu de "moviment petit burgès".

Que la Constitució Espanyola de l'any 1978 en l'art. 30.2 reconegués l'objecció de consciència va crear una situació de veritable esquizofrènia en el MOC. Una de dues, o els que van redactar el text constitucional eren uns infiltrats que res tenien a veure amb els que posteriorment l'haurien de portar a la pràctica o patien veritables problemes d'identitat, com els que a la llarga van transmetre el MOC: En aquest deu anys els locals del MOC s'han transformat en una mena de subdelegacions de l'administració a on no tan sols recorrien els joves que no volen fer la mili —això ja ens està bé— sinó tota mena d'entitats, ajuntaments i fins i tot el mateix Govern Civil per problemes que, evidentment, no tenien res a veure amb l'antimilitarisme. pel que sembla ni els negociants de quintes de les corporacions locals ni, per descomptat, les caixes de reclutes s'han sentit obligats a facilitar l'exercici d'un dret constitucional. Aquesta mateixa actitud negativa és la que proposem de tirar endavant enfront l'exigència de realitzar una Prestació Social Substitutòria per qui es declari objector. La diferència es troba en el fet que la negligència administrativa no està penada per la llei... Tot un motiu de reflexió.

Gustinet del Moviment
d'Objecció de Consciència

BIOGARDEN TOT PER A LA JARDINERIA I L'HÀBITAT ECOLÒGIC

Sempre és satisfactori presentar iniciatives, projectes i realitzacions que s'esforcen en donar-nos punts de vista diferents i en conseqüència en sensibilitzar-nos i conscienciar-nos en algun aspecte concret.
Si a més a més aquesta experiència està emmarcada dins del camp de la bio-ecologia, amb aplicació concreta a la jardineria i a l'horticultura, millor que millor, ja que d'alguna manera afecta un camp en certa manerna sensible i afectiu per a la majoria de nosaltres.
Reproduïm un extens article/presentació d'un centre comercial alternatiu ubicat a Bèlgica. El present article ha estat extret de la revissta Alternatives Wallones *número 58 (15 de juliol del 1988)*

Cultivar el propi jardí, seguint mètodes naturals, sense productes tòxics, sense esgotar el sòl amb tractaments agressius, ans el contrari, protegint i reforçant-ne els equilibris biològics, no és una cosa del futur!
Retornar als llocs on hom habita, sigui la pròpia casa, sigui el lloc de treball, la més gran harmonia amb la nostra pròpia natura biològica, combatre la contaminació interior, sovint més perillosa que l'exterior, utilitzant pintures, ceres, vernissos, productes de tractament preventius, curatius i no tòxics de les fustes i oferint alhora una qualitat equivalent i fins i tot superior a la dels productes químics, no és una cosa de futur!
En tot cas, Heinz Werner et Benoït Morelle, els animadors del primer centre de biojardineria i de l'hàbitat ecològic hi creuen de moment.
Més que una aposta, és un pas conscient per part d'un equip de cinc persones que es proposen superar el retard del seu país respecte als veïns d'Alemanya, Suïssa, França,... en els quals la qualitat de vida i la defensa de l'entorn ocupen un lloc cada cop més important en les preocupacions d'un públic progressivament més nombrós i exigent.

UN EQUIP VERITABLEMENT COMPLEMENTARI

Benoït, enginyer agrònom de formació, és un apassionat des de fa quinze anys de l'agricultura ecològica. ha treballat com a agrobiologista a diferents països, practicant jardineria i cultiu ecològic en tots els climes.
Heinz, ecologista alemany, viu a Bèlgica des de fa uns anys, tenint però un estret contacte amb el dinàmic mercat de productes "verds" d'Alemanya per a la casa i el jardí. La seva aportació a la societat es una experiència especial: més de deu anys en el terreny del tractament de la fusta i de la renovació de l'hàbitat mitjançant productes biològics. L'equip de Biogarden també està format per Guy S. Basyn i Jules Sohy.
Guy S. Basyn, un autodidacta, ha estat el fundador entre d'altres de Bobelco Brabant que importa, distribueix i s'encarrega del manteniment dels millors aparells motoritzats per a la fusta, els parcs i els jardins.
Jules Sohy és un home del camp, defensor incondicional de l'agricultura ecològica.
Aquests quatre apassionats de l'ecologia concreta, han creat a començaments del 1988 Biogarden, el primer centre d'aquest tipus a Bèlgica, el qual comprèn una botiga, un servei de documentació i llibreria, un espai d'acolliment-informació i un hivernacle de demostració.
Amb aquesta iniciativa, els promotors esperen interessar un gran nombre de pagesos i sensibilitzar-los en la urgència d'un canvi de mentalitat i de pràctiques al respecte.
Existeixen ja, tant a Flandes com a Valònia, associacions que treballen per una jardineria ecològica a Bèlgica i moltes revistes de jardineria tenen un apartat dedicat a la jardineria ecològica. Un estudi de CRABE del 1982 va donar a conèixer que un 23% de la població valona i de Brussel·les estava interessada pels productes de l'agricultura ecològica i és de suposar que aquest interès és més gran entre els agricultors afeccionats.

UNA BOTIGA DIFERENT DE LES ALTRES

Cultivar el propi hort o jardí sense productes tòxics ni abonaments químics és la base del cultiu natrual. "La terra que cultivem és la fàbrica més gran d'abonaments naturals de tot el món". En dos grams de terra d'un jardí hi ha prop de cinc milions d'éssers vius invisibles, que hom anomena microorganismes. Benoït ens parla de la secció dels abonaments naturals totalment orgànics al 100% com "torteau" de Ricin que té propietats insecticides naturals, tot destruint les larves nocives i fent fugir els rosegadors, com els talps i les rates d'aigua.

D'altra banda, la majoria dels insecticides i pesticides usats en cultius tradicionals "químics" presenten un alt grau de toxicitat i molts d'ells no són biodegradables; es mantenen en el medi. Una part d'aquestes substàncies és ingerida directament pels consumidors amb les verdures, fruits i productes de llur hort, que seran encara més tòxics que els productes comercialitzats ja que cal tenir en compte que als horts dels afeccionats es respecten menys les dosis que en el cas dels pagesos i no s'estableix cap tipus de control.

Molt bé, però com eliminar els paràsits, llimacs, pugons i insectes de tota mena? És molt simple. Per a Benoït, cal reinstaurar un cert equilibri bio-ecològic que molts cops no existeix. Per què esforçar-se a lluitar contra els paràsits, quan la mateixa Natura ens ofereix la col·laboració d'auxiliars eficients?.

El millor aliat contra els llimacs no és pas el gripau! Una cosa ben senzilla és la construcció d'una bassa que atreurà els mosquits, d'aquesta manera els vespres en seran molts menys els que voltaran prop de la terrassa familiar. Poseu-hi igualment una selecció de peixos depredadors que cada dia consumeixen milers d'insectes que volten arran d'aigua.

Cal pensar amb els rats-penats que s'alimenten exclusivament d'insectes que només volen de nit i que per tant no són accessibles als ocells. També cal pensar amb els talladits que també s'alimenten a la nit de pugons, larves i ous d'insectes. Per atreure aquests depredadors beneficiosos, Biogarden ven nius i vivendes per als ratpenats, els talladits i també per als eriçons que es mengen els llimacs.

La secció "productes interiors" no és pas menys interessant.

Els productes utilitzats per arreglar o renovar l'interior de la casa, tractar i protegir la fusta, per recobrir les parets són, la gran majoria, fabricats per la indústria química.

S'ha demostrat per diferents anàlisis que la contaminació interior és, per promig, vint vegades més alta que l'exterior. "El nostre objectiu és triple, explica Heinz, sensibilitzar a les persones, qüestionar les solucions acceptades per la inèrcia, la publicitat i, sobretot, proposar alternatives no nocives en base a productes provinents de la Natura i que poden ser regenerats permanentment a partir dels recursos naturals que posseeixen qualitats tècniques equiparables a la dels productes de síntesi". En una secció hi trobem una gamma de productes de tractament de la fusta, vernissos, ceres naturals provinents del nord d'Alemanya. El làtex comercial és un derivat del petroli que forma una pantalla sobre la paret que li impedeix de respirar. Aleshores es produeixen condensacions, desenvolupament de bactèries, verdet. Davant d'això, hom utilitza fungicides que són cancerígens. És un veritable cercle viciós. A Biogarden hi podem trobar pintures fetes amb oli de llinosa o bé amb làtex natural. Són microporoses i protegeixen la funció reguladora de les parets.

També hi podem trobar el primer insecticida no tòxic homologat i de qualitat professional. Aquest insecticida conté substàncies naturals, com ara olis vegetals, però també derivats del petroli no tòxics.

Sabons, productes per rentar, de neteja general, tots fets amb productes naturals totalment biodegradables.

Podem continuar amb una lista llarga: tubs de neó que imiten la llum natural, la llum del dia i que no cansen la vista, ionitzadors que són aparells productors de milions de ions negatius que posseeixen la propietat de disminuir el cansament, el nerviosisme i combaten l'angoixa i els insomnis, seients ergonòmics que aporten un millor equilibri corporal, especialment de la columna vertebral.

Cap al final d'aquesta "visita guiada", Heinz m'ha fet un petit test. M'ha ofert dos gots d'aigua: "Beu i tasta'n la diferència". Efectivament el primer got era aigua de l'aixeta, com la que bebem cada dia. Malgrat tots els esforços, les societats distribuïdores d'aigua no han pogut pas eliminar la contaminació química. Diferents investigacions han demostrat que el clor que s'afegeix a l'aigua per potabilitzar-la en presència de substàncies orgàniques forma trihalometans. Aquests són sospitosos d'emmagatzemar de forma considerable el risc de càncer de recte, de la vesícula i també dels intestins. Per altra banda, les fonts i els pous es troben contaminats pels productes químics resultants de la contaminació industrial urbana i fins i tot agrícola, deguda aquesta darrera a la massiva utilització de nitrats, fungicides, pesticides i minerals pesats i radioactius.

El segon got contenia aigua filtrada pel sistema d'òsmosi inversa. Aquesta nova tecnologia resultant de la diàlisi des de fa trenta anys ens ofereix aigua pura i apetitosa que la mateixa Natura l'hauria volgut. "Puro" és un petit aparell-reserva per 115-125 litres d'aigua que hom instal·la sobre l'aixeta. És un sistema de depuració de l'aigua de la casa que cal canviar només una vegada a l'any. El seu preu no és pas excessiu: es pot trobar per 6.000 francs.

UN CATÀLEG ÚNIC EN EL SEU CAMP

Biogarden acaba d'editar una petita guia de butxaca amb 120 pàgines que ofereix més de cent solucions originals per aplicar al propi hort sense contaminar el medi ambient, però també tota una gamma de receptes per lluitar contra la contaminació interior i viure en una casa saludable.

Són ja mil cinc-centes les persones que esperen amb impaciència aquest catàleg, persones apassionades per la biojardineria i que ja estan en contacte amb Biogarden com a conseqüència de les diferents campanyes de publicitat. Hi ha també els empresaris de jardí, uns mil tres-cents de coneguts a Valònia i Brussel·les. Biogarden també apunta a l'ensems cap als poders públics i els municipis.

"Tenim necessitat d'una gran inversió en informació, educació del públic, car la majoria de gent ignora els perills de tota una sèrie de productes venuts en els grans centres comercials". A més Heinz i Benoït estan decidits a llançar al costat de la societat, una Asbl (associació sense finalitat de lucre) orientada a la informació, amb una revista trimestral, que mostrarà les novetats fins i tot de l'estranger en el camp dels insecticides, dels productes per a la jardineria, les novetats dirigides a l'interior dels habitatges...

A més, Biogarden també vol dirigir-se vers les escoles, amb un material didàctic apropiat i la possibilitat, d'acord amb les direccions dels centres, de visites a grans horts en els quals es practica l'agricultura ecològica. La joventut, com s'acostuma a dir, és el relleu. És a partir d'ella que cal començar el canvi de mentalitats.

BIOGARDEN
Rue de Geuval, 28 - 1301 BIERGES
Bèlgica. Telf. (02) 654 01 59

REFLEXIONS TECNOLÒGIQUES

Estrenem en aquest VIA FORA! una nova secció la qual vol ser un punt de reflexió sobre temàtiques concretes que, per la seva complexitat i/o incidència, tenen una punyent actualitat, fonamentalment en el terreny de les idees i dels conceptes.
Tot això anirà amanit amb referència a llibres i publicacions que tracten el tema escollit des de vessants diferents i complementàries.
Esperem que us sigui profitós.

"Encara no t'has comprat l'ordinador?, la biotecnologia ens solucionarà tots els problemes sanitaris i de fam de la humanitat, els nous materials comportaran una revolució en el camp de les telecomunicacions"... Comentaris com aquests o semblants són a l'ordre del dia, tant en converses personals com en els grans mitjans de comunicació. Actualment hom es planteja la qüestió de les noves tecnologiques i del "Tot Tecnològic", com uns fets inqüestionables en la seva existència i expansió; l'important sembla ser no perdre el tren, com si fer-ho hagués de representar perdre el tren de la mateixa vida i existència personals.
En aquest article volem oferir-vos unes pautes de reflexió entorn a aquesta qüestió, amb la voluntat de que puguin ser útils per aclarir conceptes i entrellucar possibles camins alternatius.

1- L'HOME, ÉSSER INSTRUMENTALITZAT

L'home es defineix com a tal, entre d'altres, pel fet d'utilitzar instruments en la seva existència quotidiana.[1] Sense la instrumentalització, el procés d'hominització no s'hauria produït, com a mínim tal i com el coneixem. L'aventura de la culturització humana s'inicià arran de la utilització d'instruments, primer rudimentaris i posteriorment més perfeccionats. La necessitat de l'eina/instrument per a la vida humana és un fet innegable.
Ara bé, això no comporta automàticament que tot l'instrumental creat per l'home sigui vàllid i positiu "per se". És més, podem afirmar que actualment disposem de molts instruments i eines, no tan sols inútils, sinó fins i tot altament perniciosos, ja siguin per la seva utilització darrera, ja sigui per la seva configuració intrínseca, o per ambdues coses alhora.

2- EL "TOT TECNOLÒGIC" ACTUAL

Sols és possible comprendre la situació actual de la tecnologia, inserint-la en el marc dels darrers tres-cents anys de la històrica europea occidental. En aquest sentit, cal tenir en compte tres variables:
—La gènesi i expansió del pensament il·lustrat, orientat essencialment vers una "emancipació" de la persona, a partir del coneixement científic.
—El procés de la industrialització, com a expressió i plasmació, en cert sentit, del pensament il·lustrat.
—El sorgiment del capitalisme com a sistema econòmic-productiu i polític, mitjançant el qual avança el nou model de societat filosòficament il·lustrada i productivament industrial.
El sistema industrial capitalista exigirà per a sobreviure una constant innovació tecnològica, que ens ha menat a la situació actual, que a grans trets podem definir-la amb les següents característiques:
—Gegantisme. L'actual complex instrumental de la humanitat tendeix constantment vers realitzacions de gran mida per tal de maximitzar beneficis.
—Complexificació. Alhora es defineix per un creixent grau de complexificació constitutiva i operativa, que obliga a disposar d'experts i especialistes per al seu funcionament.
—Destructora. La seva pròpia dinàmica de creixement i expansió comporta una destrucció ecològica, a nivell de recursos i humana, amb l'anul·lació de persones.
—Incontrolable. La seva mateixa constitució fa impossible un control polític i social veritablement democràtic. La seva dinàmica se situa més enllà dels interessos socials majoritaris.
Si per una banda acceptem la instrumentalització com quelcom de vàlid i necessari, i per una altra constatem la negativitat de la

instrumentalització actual, la lògica ens imposa plantejar-nos la necessitat d'una reinstrumentalització.

3- REINSTRUMENTALITZAR LA VIDA

La reinstrumentalització no és una tasca fàcil, i per dur-la a terme cal saber d'on es parteix, i en quins criteris fonamentar-la, ja que sinó el camó que es prengui pot ser endebades. A continuació assenyalem esquemàticament alguns possibles criteris generals cada un dels quals es mereixeria un llibre sencer.

3.1- Generar eficiència, sense degradar l'autonomia personal

Molts dels instruments actuals, per ser eficients ens comporten una major depedència respecte a elements situats fora de nosaltres mateixos. Un cas exemplar, no l'únic, seria l'automòbil, que a més dels "avantatges" (relatius i discutibles), ens fa depenents de la benzina. Un possible conflicte bèl·lic en una zona productora de petroli pot afectar el nostre subministrament. Ens calen instruments, alhora eficients i no creadors de grans dependències.

3.2- No generar ni amos ni esclaus

Bona part de la instrumentalització i tecnologies actuals, precisen per al seu funcionament de jerarquies de poder que comporten una relació, molts cops subtil, d'amos i esclaus. La tecnologia ha de facilitar la convivència igualitària entre les persones. Una gran unitat productora, per exemple, d'energia elèctrica, necessita una forta jerarquia de poder i submissió (molts cops presentada com a especialització de funcions). No en canvi una de mitjana o petita magnitud.

3.3- Primacia de l'energia motriu humana

Un dels canvis més grans produïts arran de la Revolució Industrial en el camp de la tècnica fou el de dotar a les màquines i instruments d'energia pròpia per a llur funcionament. Això va comportar canvis molt profunds en la utilització de l'energia humana de forma directa. La presència de màquines s'ha valorat sempre com un avenç i un progrés. Sense negar del tot això, cal tenir en compte que la disminució de l'aplicació de l'energia humana directa comporta que la tecnologia vagi engrandint-se i complexificant per la seva pròpia dinàmica. Cal donar preferència a instruments que precisin en una major part d'energia directa humana per a funcionar, sense negar totalment els altres.

3.4- Instruments per treballar

Lligant amb el punt anterior, cal tenir en compte que la persona humana necessita més que res instruments amb els quals treballar, més que no pas màquines que treballin en el seu lloc. L'instrument, a més de la seva utilitat pràctica per a una tasca material específica, ha de possibilitar la creativitat personal, l'expansió del radi de la pròpia acció. Això tan sols és possible si la persona és dominadora i no la dominada.

3.5- Màxima utilització i mínima possessió

El "Tot Tecnològic" actual mostra una tendència vers una individualització en la possessió dels instruments i tecnologies a utilitzar. Es prima el que cadascú posseeixi per a ell tot sol el màxim d'artefactes tècnics, com una vivència de comoditat i progrés. Disminueixen progressivament les possibilitats d'utilització comunitària. (No sabem pas de l'existència, per exemple, de serveis comunitaris d'ordinadors). Cal una orientació de la tecnologia, vers una possibilitat d'utilització sense necessitat de possessió personal. És una manera d'alliberar-nos de la dictadura tecnològica a les nostres vides. Certament que això comporta, inevitablement, el bastiment d'un nou marc convivencial facilitador i possibilitador d'aquest ús no possessiu.

3.6- La persona humana com a mesura

Ja hem assenyalat com un dels problemes de la tecnologia actual la seva gran magnitud, que la fa a voltes incontrolable i forçosament opressora. La seva gran manca de relació proporcional amb la mesura humana, impedeix un fre autoregulador de la seva expansió. La tecnologia ha de partir de l'home i la seva mesura. És aquesta la que ha de marcar les dimensions tecnològiques, adaptar l'instrument a la realitat, i no a l'inrevés. No vol pas dir això que d'entrada s'hagin de negar possibles instruments i tecnologies de grans dimensions, sinó que aquestes han de ser excepcionals i forçosament necessàries. (Discutir el concepte de "necessitat", seria quelcom de molt interessant i "necessari").

3.7- Integració ecològica

La realitat natural té una dinàmica pròpia, que molts cops ha estat forçada més enllà d'uns límits raonables, per l'acció antròpica mitjançant la tecnologia. Cal aceptar l'existència d'uns límits de l'acció humana mitjançant la tecnologia i els instruments en

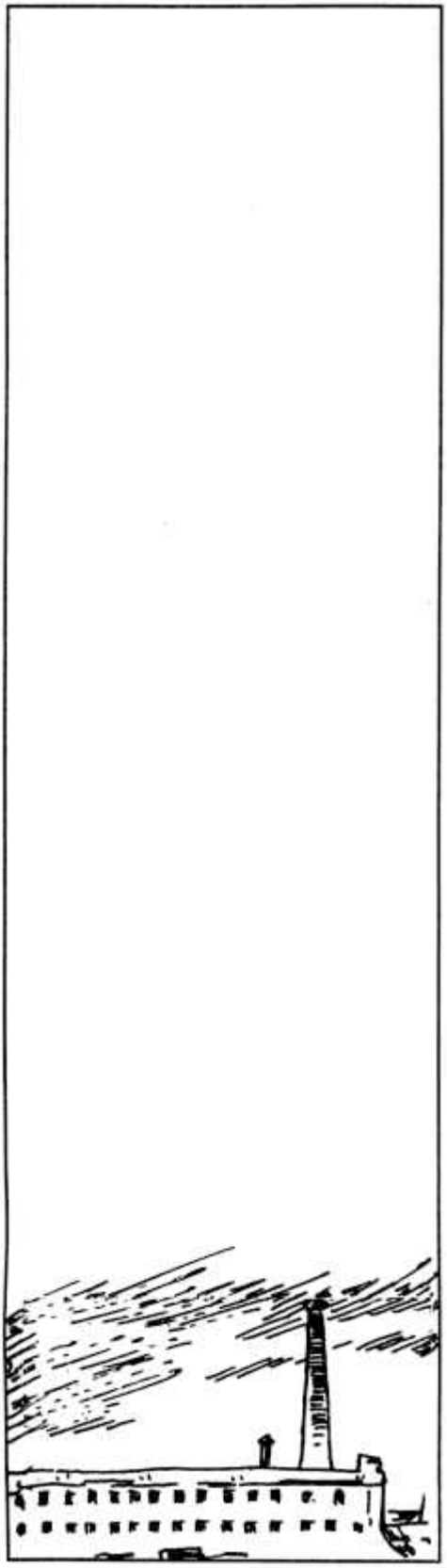

la natura. No tot el que és possible fer, cal fer-ho. La mateixa natura ens mostra amb claredat la seva capacitat d'autolimitació i regulació interna, sense les quals la vida no seria possible.
No és pas lògic, doncs, que l'acció humana no segueixi uns criteris, com a mínim, semblants. Els poders tecnològic i instrumental no poden ser il·limitats, ni deixats al caprici de certs científics, i dels tecnòcrates. Cal integrar-lo i adaptar-lo a la dinàmica natural, la qual és fruit de múltiples relacions i interaccions. D'aquesta manera, no es provoquen desequilibris ecològics, sinó una fructífera i saludable col·laboració entre biologia i cultura.

EPÍLEG

El tema no queda pas tancat, ans al contrari, ben obert amb possibilitats d'investigació. Nosaltres us oferim unes referències bibliogràfiques que poden ser d'ajuda per als qui s'animin. (De les tres n'hi ha traducció al castellà).
Només voldríem afegir unes consideracions generals:
—Una modificació de la dinàmica tecnològica actual, comporta i precisa de canvis econòmics i polítics, però també ideològics i psicològics.
—La problemàtica tecnològica s'ha generat en la cultura occidental, i d'ella s'ha estès arreu del món. Li pertoca, per tant, principalment, a la nostra cultura iniciar els passos vers un canvi. Es podria començar per abandonar l'actual política de transferència tecnològica d'evident caire imperialista.
—El camí vers un replantejament tecnològic i una reinstrumentalització, precisa de mesures a diferents nivells. Un dels que no es pot oblidar pas, de cabdal importància, és el personal, començant potser a prendre consciència cadascú de la seva situació al respecte.
Bé, si us interessa la temàtica teniu lectura bona per a força estona.

1. Entenem com a instrument tot artefacte, material o estructural, creat per l'home per al seu ús en la vida quotidiana.

Bibliografia

ILLICH, I: *Toots for convinality*, Harper and Row Publisers, 1973.
DICKSON, D: *Alternative Technology and the Politics of Technical Change*, W. Colins Sont Ltd. London, 1978
SCHUMACHER, E. F.: *Small is Beautiful*, Backman Rosemarie, London 1973.

EDITORIAL

3 | 10.522.140 Km² | 3

RELLIGATS

4 | QUI TÉ POR DE L'ORDINADOR? Santiago Guillén
40 NINOTS. Montserrat Cuxart, Alicia Gascón | 4

I...

5 | LA LLENGUA CATALANA DES DE FORA.
Francesc Ferrer i Gironés | 5

ALTRAMENT

6 | UN ASPECTE SINGULAR I NO PROU CONEGUT DEL JUDICI DE LA SÍNDROME TÒXICA. Marc Viader i Pericàs | 8
9 | EUROCENTRISME I POLÍTICA (i 2). Samir Amin | 12
13 | EL TECNOCENTRISME. Raimon Panikkar | 18

SOTA LA PLOMA

19 | ESPIRITUALITAT I CANVI CIVILITZATORI. Agustí Nicolau | 22

A LA INTEMPÈRIE

23 | CONVERSA AMB LA ISABEL-CLARA SIMÓ | 26

CADA TERRA FA SA GUERRA

27 | EL MOVIMENT D'OBJECCIÓ DE CONSCIÈNCIA. Gustinet | 29

REUS, PARÍS I LONDRES

30 | BIOGARDEN, TOT PER A LA JARDINERIA
I L'HÀBITAT ECOLÒGIC | 32

TRIA

33 | REFLEXIONS TECNOLÒGIQUES | 35